WIKIVORT
הוורטיס שלנו לכולנו

פרשת קדושים

מה בפרשה: סיכום מתומצת של פרשת השבוע

בר משמה של הפרשה אנו לומדים את מטרת הדינים המוזכרים בה: לקדש את עם ישראל • בין המצוות בפרשה: כיבוד אב ואם, שמירת שבת, "ואהבת לרעך כמוך", וגם צדק חברתי: "לפני עיוור לא תיתן מכשול", איסור לקיחת שוחד ועוד

פרשת השבוע נקראת - "קדושים". כבר משמה אנו לומדים את מטרת הדינים המוזכרים בה: לקדש את עם ישראל, והסיבה היא: "כי קדוש אני ה' א-לוקיכם". פמליית המלך (עם ישראל) מחקה את דרכיו ומעשיו של המלך (הקב"ה). פרשה זו נאמרה "אל כל עדת בני ישראל" – ב'הקהל' - בגלל שהרבה מהמצוות היסודיות כתובות ורמוזות בה.

ננסה לסקור בקצרה חלק מהמצוות ודיניהם:

מורא אב ואם - אין לשבת במקום המיוחד להורים ולא לסתור את דבריהם.

איסור פניה אל האלילים ועשייתם – אין לתעות אחר עבודה-זרה במחשבה או בדיבור ואפילו בראיה, כדי שלא נבוא מתוך כך לעובדה, כמו-כן אין ליצור פסל עבור אחרים.

מצוות שבין אדם לחבירו - איסור גניבה, כחש, שבועת שקר, הלנת שכר שכיר.

"לפני עור לא תיתן מכשול" - אדם שהוא בבחינת "עוור" - שאינו מבין בנושא מסוים, אין לתת לו עצה שאינה הוגנת ומועילה לו. אמנם הואיל והבריות אינם יודעים מה בלב היועץ - יכול להתחמק מהם ולהגיד שהתכוון לטובה, ולכן ממשיך הפסוק ומזהיר: "ויראת מאלוקיך" - אלוקים יודע ומכיר את מחשבותיך.

ובכלל - "לא תשנא את אחיך בלבבך". וכשצריך - "הוכח תוכיח את עמיתך", אבל השתדל שלא להלבין את פניו ברבים. "לא תלך רכיל בעמך" - איסור לשון הרע. "לא תעמוד על דם רעך" - אל תעמוד מן הצד ותראה במיתת חברך בשעה שאתה יכול להצילו.
"לא תקום" – פשוט, לא לנקום: בבוא חברך לבקש טובה אל תתחיל לעשות חשבונות מן העבר ותחזירו ריקם כפי שעשה לך. יתירה מזו - "לא תטור" - אל תשמור לו איבה ושנאה והאר אליו פניך בלב שלם.

צווי מיוחד לסוחרים וחנוונים - "לא תעשו עוול במשפט, במידה, במשקל, ובמשורה".

כפי שאמרנו, בפרשה זו ישנם רבים מיסודי התורה, ולכן מובא בה הציווי "ואהבת לרעך כמוך" שעליו אמר רבי עקיבא - "זה כלל גדול בתורה".

מצוות התלויות בארץ - מתנות עניים: בשעת הקצירה יש להשאיר "פאה" – חלקה בקצה השדה המיועדת עבור העניים. לעיתים, כשנופלת שיבולת אחת או שתים (לקט) אין ללקטה ולהרימה וכן ענבים בודדים שנפלו בכרם (פרט) - כל אלו שייכם לעניים.

עורלה: שלש שנים מזמן נטיעת העץ חל איסור אכילה והנאה מפריו.
נטע רבעי ; בשנה הרביעית הפירות הן קודש. ובזמן בית-המקדש היו מעלים אותם לירושלים ואוכלים אותם שם.

ומסיימת הפרשה בין-היתר בציווי - "לא תלכו בחוקות הגויים" - שעל-ידי-זה - "והייתם לי קדושים . .

ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי".

ואהבת: התקדשות הפרט בתוך הכלל

<u>פתיחה</u>
"קְדֹשִׁים תִּהְיוּ" מטרת כל העבודה הרוחנית שלנו היא להידבק בבורא עולם, וכל ההוראות שבפרשה נותנות לנו דרך כיצד להגיע למדרגה הנשגבת של "קדושים", להידבק בקודש, להידבק ב"קדוש". כמו שכתוב בפרשה שלוש פעמים "דַּבֵּר אֶל-כָּל-עֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם--קְדֹשִׁים תִּהְיוּ: כִּי קָדוֹשׁ, אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם"; "וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם--וִהְיִיתֶם, קְדֹשִׁים: כִּי אֲנִי ה', אֱלֹקֵיכֶם"; "וִהְיִיתֶם לִי קְדֹשִׁים, כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי ה'".
הפרשה פותחת במילים"וַיְדַבֵּר ה', אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל-כָּל-עֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם--קְדֹשִׁים תִּהְיוּ: כִּי קָדוֹשׁ, אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם. אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ, וְאֶת-שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ: אֲנִי, ה' אֱלֹקֵיכֶם". שני דברים מאפיינים את הפרשה. הראשון הוא הציווי המשולש "קְדֹשִׁים תִּהְיוּ: כִּי קָדוֹשׁ, אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם". והשני, אוסף של מצוות, שברובן הן מצוות 'לא תעשה', ציוויים אלוקיים - הנחיות כיצד לנהוג ולקיים חברה טובה בארץ המובטחת, כדוגמת "בְּצֶדֶק, תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ" (על כך נדבר בהמשך) "וְאִישׁ, אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת-זָכָר מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה--תּוֹעֵבָה עָשׂוּ, שְׁנֵיהֶם; מוֹת יוּמָתוּ, דְּמֵיהֶם בָּם; וְאִישׁ, אֲשֶׁר יִתֵּן שְׁכָבְתּוֹ בִּבְהֵמָה--מוֹת יוּמָת; וְלא תֵלְכוּ בְּחֻקֹּת הַגּוֹי, אֲשֶׁר-אֲנִי מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם; לא תַקִּפוּ, פְּאַת רֹאשְׁכֶם; וְלא תַשְׁחִית, אֵת פְּאַת זְקָנֶךָ; וּכְתֹבֶת קַעֲקַע, לֹא תִתְּנוּ בָּכֶם; מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם, וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן; לא-תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ; לא-תִקְלֹל חֵרֵשׁ--וְלִפְנֵי עִוֵּר, לא תִתֵּן מִכְשֹׁל; לא-תַעֲשׂוּ אֶת-אֲחִיכֶן, בִּלְבָבֶךָ; לא-תוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת-עֲמִיתֶךָ, וְלא-תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא... לא-תִקֹּם וְלא-תִטֹּר אֶת-בְּנֵי עַמֶּךָ" וגם הציווי שעליו אמר רבי עקיבא, זהו כלל גדול בתורה: "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ". ננסה לראות כיצד הדברים קשורים יחד.

<u>זריקת חיזוק</u>
תקופת העומר בה אנו נמצאים, היא תקופה של דין. כל יום מוגבל, מחולק וספור לפי מידה מסוימת - חסד שבגבורה, גבורה שבתפארת וכו'... תקופה של בניה רוחנית וטיפוס במדרגות הקדושה הפרטניות עד לשלמות של מתן תורה בחג השבועות. כל אחד מאתנו נדרש להתבונן מחדש בכל חלקי הנפש שלו, על מנת לטהר אותם, לקדש אותם, לבנות את החלקים שיחברו את התמונה השלמה. התוצאה של עבודה מאומצת זו בנפשנו, עלולה לעיתים להביא לחלישות כוחות ורפיון הנפש ח"ו. בתוך הימים הלא פשוטים, מי שעושה את עבודת ההתבוננות, עשוי לגלות עוד ועוד חסרונות ולשאול את עצמו, מאיפה יהיה לי את הכוחות לתקן את כל אשר דורש תיקון...
בדיוק בענין זה באה פרשת קדושים לעזור לנו. אחת מנקודות הציון הגדולות שבפרשה, היא הציווי "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ". רבות דובר על ציווי זה כפסגת הפסגות של העבודה הרוחנית שלנו בעולם הזה, וככל שמדברים על זה, רואים עד כמה קשה ליישום הציווי הקדוש הזה. אלא שאם נתבונן שוב בכתוב, נראה שהוא לא מסתיים בזאת, אלא שכתוב "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ: אֲנִי, ה".
אומר ה"שפת אמת": "קיום אמיתי ומלא של"וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ" הוא בגדר עבודה קשה מאוד. על כן אומר הקב"ה, "אֲנִי, ה'" - הריני מוכן לסייע בידך, שתוכל לקיים זאת אם אך יהא בך רצון אמיתי לזה". מדבריו של ה"שפת אמת", יכולים לקבל חיזוק גדול לקיום המצוה היקרה הזאת של אהבת חברים, אהבת ישראל ואהבת הבריות בכללן. אלא שאנו גם יכולים להשליך מכך על עבודתנו הרוחנית בכללה, בפרט בתקופה זאת.
בפרשה קצרה זאת מופיעות מספר פעמים האמירות "אֲנִי, ה" ו-"אֲנִי, ה' אֱלֹקֵיכֶם". הן כתובות כמעט לאחר כל ציווי הכתוב בפרשה. לומר לנו, אל תפחדו ואל תאמרו, אין בנו את תעצומות הנפש הנדרשות לצורך קיום כל העבודה. שלא יאמר מישהו "אֶת-שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ" איך אני אשמור שבת, זה כל כך קשה ודורש המון ויתורים... שלא יאמר מישהו "לא-תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ, לא תַעֲמֹד עַל-דַּם רֵעֶךָ... לא-תִשָּׂא אֶת-אֲחִיךָ, בִּלְבָבֶךָ; הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת-עֲמִיתֶךָ, וְלא-תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא... לא-תִקֹּם וְלא-תִטֹּר אֶת-בְּנֵי עַמֶּךָ" איך אפשר לחיות לפי אמות מוסר כל כך גבוהות, אני רק בן אדם... אלא מה שאומר ה"שפת אמת", מה שנדרש מאתנו הוא הרצון, רצון אמיתי לקיים ולעשות, להתקדש, ואת הכח לעשות זאת, ייתן לנו בורא עולם "אֲנִי,

פרשת קדושים

ה'", "הַנֹּתֵן לְךָ כֹּחַ, לַעֲשׂוֹת חָיִל"(דברים ח, י"ח). דוקא בתקופת העומר זה הזמן שבו נחוץ יותר מכל לזכור את הדברים האלה "אֲנִי, ה".

<u>קדושה במתנה</u>

בספרו "מסילת ישרים" מתאר הרמח"ל כיצד יעלה האדם במדרגות הרוחניות עד להשגת רוח הקודש ותחיית המתים, עפ"י הסדר שכתוב בברייתא של ר' פנחס בן יאיר (מסכת עבודה זרה). המדרגה האחרונה בסדר זה, המביאה את האדם לרוח הקודש ותחיית המתים היא מדרגת הקדושה. כותב שם הרמח"ל: "עניין הקדושה הוא שיהיה האדם דבק כל כך באלוקיו עד שבשום מעשה אשר יעשה לא יפרד ולא יזוז ממנו יתברך, עד שיותר יתעלו הדברים הגשמיים אשר ישמשו לאחד מתשמישיו במה שהוא משתמש בהם, ממה שירד הוא מדבקותו ומעלתו בהשתמשו מדברים גשמיים (מסילת ישרים פרק כ"ו).
אבל, עניין הקדושה, מעשה ההתקדשות, אומר לנו הרמח"ל, לא תלוי בנו בלבד. "עניין הקדושה כפול הוא, דהיינו, תחילתו עבודה וסופו גמול, תחילתו השתדלות וסופו מתנה, והיינו שתחילתו הוא מה שאדם מקדש את עצמו וסופו מה שמקדשים אותו. והוא מה שאמרו חז"ל (מסכת יומא ל"ט), "אדם מקדש עצמו מעט, מקדשים אותו הרבה, מלמטה, מקדשים אותו מלמעלה" (שם). התפקיד שלנו הוא להכין את הכלי, בכל יכולתנו, בכל לבבנו, והאור שימלא את הכלים, הוא המתנה מהשמיים, אור אינסוף ב"ה. אומר ה"נתיבות שלום": "במידה שהוא (האדם) מצדו עושה את כל ההשתדלות שביכולתו להשיג הקדושה, במידה זו נותנים לו במתנה מן השמים את מדרגת הקדושה" (נ"ש פרשת קדושים).

<u>שורש ההתקדשות</u>

מיד אחרי שפותחת הפרשה ב"קְדֹשִׁים תִּהְיוּ" היא מצווה אותנו "אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ". אומר ה"אור החיים" הקדוש, שהסמיכות הזאת היא מפני שיראת אמו ואביו היא סגולה לקדושה. צריך להבין במה הדברים אמורים. ידוע שכל מעשה מצוה שאנו עושים, מעבר למעשה הגשמי, מתעורר שורש המצוה למעלה בעולמות העליונים וע"י זה ממשיך האדם על עצמו קדושה. מסביר ה"נתיבות שלום": "שורש מצות כיבוד אב ואם הן אבא עילאה ואימא עילאה שהם חכמה ובינה, והרי יש בהם תיקון ג ראשונות, דמידת הדעת היא מידה הכוללת. כמו כן נכללות במדות אלו חכמה ובינה, כל המידות, דחכמה כוללת כל המידות מקו ימין, קו החסד, ובינה כוללת את מידות הגבורה מקו השמאל". כלומר, כשאנו מעוררים את השורש של מצות כיבוד אב ואם, ע"י השתדלותנו בקיום המצוה, אנו מעוררים את הקדושה במקום עליון ומשם מושפעת קדושה בכל המידות, בקומה השלמה. לכן מצוה זו כל כך חשובה וכל כך קשה לביצוע, ולכן הסמיכה אותה התורה לציווי "קְדֹשִׁים תִּהְיוּ" כי יש בה סגולה להשגת קדושה גדולה. כמו כן זה מסביר את הסמיכות של הציווי המופיע מיד לאחר מכן "וְאֶת-שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ", כי גם שבת היא שורש לכל הקדושות, וכשאנו עובדים בשורש, שאר הענפים כבר מתתקנים בהתאם.

<u>כף זכות</u>

כתוב בפרשת "קדושים": "לא-תַעֲשׂוּ עָוֶל, בַּמִּשְׁפָּט--לֹא-תִשָּׂא פְנֵי-דָל, וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל: בְּצֶדֶק, תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ". מה זה"בְּצֶדֶק, תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ"? חז"ל אמרו: "הוי דן את חבירך לכף זכות" (סנהדרין דל"ב ע"א). שלא נחשוב לרגע, שכבר תפסנו את הדבר, אלא העניין דורש התעמקות גדולה והתעוררות פנימית מחודשת. הבעל שם טוב זיע"א מביא את הפסוק מתהילים "מִכָּל-פִּשָּׁעַי הַצִּילֵנִי; חֶרְפַּת נָבָל, אַל-תְּשִׂימֵנִי" (תהילים ל"ט), וממחיש לנו את עצם העניין.
אם אדם רואה אדם אחר, אפילו רשע, עושה עבירה או מעשה שלא יעשה, ידון אותו לכף זכות. יאמר למשל, שבגלל "היצר והתאוות שבוערים בו, עושה מעשה זה, או יאמר שבגסות החומר שלו, עושה מעשה זה", או יאמר, שבגלל טעות או אי-הבנה עושה מעשה זה. ישתדל בכל כוחו וימצא נקודת זכות בכל אדם ובכל מה שרואה. ולמה כל-כך חשוב לדון לכף זכות?
מסביר הבעש"ט, שאם מראים לנו מקרה מסוים שאדם עושה "כיוון שרואה דברי נבלה בחברו, ידע שיש

פרשת קדושים

בו בעצמו גם כן מעין דבר זה", "גם אצלו נמצא שמץ דבר מעבירה זאת". אם יאמר, מה פתאום? אני בחיים לא הייתי עושה דבר כזה. כדאי שיבין, שאו שהשכחה אחזה בו, או שאמנם אין בו עבירה זאת ממש, אלא "אפשר שיש לו כאילו נעשה עבירה, היינו המתגאה כאילו בא על אשת איש (סוטה ד"ד ע"ב), הכועס כאילו עובד עבודה זרה (זוהר בראשית דכ"ז ע,ב), ואפשר שכאילו שלו, חמור אצלו, יותר מעבירה עצמו של אותו רשע, כי מדקדקין עליו יותר".

כבשת הרש

מסופר על דוד המלך, לאחר ששלח את אוריה החיתי לקרב בו מצא אוריה את מותו ולקח את בת שבע לאשה, בא אליו נתן הנביא וסיפר לו סיפור על כבשת הרש. איך היו שני אנשים בעיר אחת, לאחד צאן רב ולשני רק כבשה אחת. בא העשיר ולקח את כבשת הרש וערך ממנה סעודה לאורח. כששמע דוד את הסיפור אמר "חַי-ה', כִּי בֶן-מָוֶת הָאִישׁ הָעֹשֶׂה זֹאת" (שמואל ב' י"ב ה'). אמר לו נתן הנביא: "אַתָּה הָאִישׁ" (שם).

מסביר הבעש"ט: "כאשר רוצים למעלה לדון את האדם על איזה עבירה, מראין לו מן השמים זו העבירה ומעשה בסגנון אחר, אצל אדם אחר וזה האדם הוא כועס על חברו, ואומר שהוא ראוי שיעלה לו כך וכך, ומה שאמר ודן את חברו, בזה הפסק עצמו דנין אותו".

על זה הביא הבעש"ט את הפסוק "מִכָּל-פְּשָׁעַי הַצִּילֵנִי; חֶרְפַּת נָבָל, אַל-תְּשִׂימֵנִי" - "שלא אחרף (אקלל) מימי את הנבל, ואלמד עליו זכות, ובזה תציל אותי מכל פשעי...".

זכות האמת היא בשורש

מסיים הבעש"ט את העניין, כי"כמו שעל עצמו מוצא תמיד זכות, כך ימצא זכות וחסד על כל ישראל, כי הצד השווה שבהם שכולם צדיקים, כולם טהורים, כולם ראויים לכל הברכות". לכן הציווי "ואהבת לרעך כמוך" מסביר הבעש"ט: רעך, זהו הקב"ה. צריך לראות את הנקודה האמיתית, את השורש הטהור של כל אחד, לדעת שגם בו יש חלק אלוק ממעל ממש, ואת זה לאהוב, וע"י זה לדון את כל אחד לכף זכות. נקודה נוספת למחשבה, למה כתוב "לרעך", היה צריך להיות כתוב "את רעך"? אלא שהמילה "את" מורה על אהבה הכוללת מ-אלף עד תיו. וזה דבר שקשה מאוד לעשות, לאהוב את השני, אפילו את הרשע, בכללותו, מ-אלף עד תיו. לכן רומזת לנו התורה, "לרעך". ל היא האות האמצעית באלף-בית, והיא גם האות היחידה שעולה מעלה מעל השורה, להורות על הנקודה המרכזית, הפנימית, שבאדם. הנקודה שמחוברת אל האור, הניצוץ שממעל ממש. את זה תאהב, לזה תתחבר, דרך שם נדון את כל אדם לכף זכות.

חיזוק נוסף

אמרו לנו חז"ל שפרשת "קדושים", כמו פרשת"ויקהל", נאמרה גם היא במעמד של "כָּל-עֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל", מעמד הקהל של כל העדה. חז"ל אמרו שנאמרה בהקהל מפני שרוב גופי תורה תלויים בה (ויקרא רבה). זאת אומרת, למרות שהיא פרשה קצרה יחסית ובדר"כ מצטרפת לפרשת "אחרי מות", היא נושאת בתוכה רבים משורשי כל המצוות והדינים שציוותה לנו התורה. אולם יש בכך רמז נוסף לעבודתנו. אומר ה"שפת אמת", "אדם יכול לזכות בקדושה רק כשהוא מבטל את עצמו מפני הכלל והוא רואה את עצמו כחלק בלתי נפרד מקהל ישראל. אם יש "הקהל" יתכן גם "קדושים תהיו"... כאשר "כל העדה" היא כאיש אחד, אז ייתכן "כולם קדושים". זאת אומרת, שאחד המפתחות החשובים שלנו בתהליך ההתקדשות, אם לא המפתח החשוב ביותר, זה האחדות, החיבור אל כלל ישראל. כאשר אני ניצב יחיד, לפגמים שלי יש הרבה יותר משמעות, מאשר מתי שאני מחבר את עצמי אל הכלל ונתפס כפרט בתוך התמונה הכוללת.

מודעות - מרכז רוחני לקבלה וחסידות
רח' אחווה ,24 נווה צדק תל-אביב

פרשת קדושים

03-5100587

מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלקיך אני ה'

איתא בגמרא (קדושין לג, ב) א"ר אלעזר כל ת"ח שאין עומד מפני רבו נקרא רשע ואינו מאריך ימים ותלמודו משתכח, שנאמר (קהלת ח, יג) וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מלפני אלקים, מורא זו איני יודע מהו, כשהוא אומר ויראת מאלהיך הרי מורא זו קימה. ותמה ה'תורת משה' מה מדה כנגד מדה יש בעונש זה.

והביא, שמצינו עוד בגמרא שם לעיל מינה (לב, ב) איסי בן יהודה אומר מפני שיבה תקום כל שיבה במשמע, ופירש שם רש"י וה"ק מפני שיבה תקום, והדרת תקום והדרת פני זקן שקנה חכמה ואפילו יניק'

אם כן שפיר הוי העונש מדה כנגד מדה, שכן הוא לא עמד בפני רבו והקב"ה מענישו שגם מפניו לא יעמדו וזאת ע"י שלא יאריך ימים, וממילא לא יגיע לגיל זקנה שאז צריך לקום מפניו משום 'מפני שיבה תקום'. שמא תאמר עדיין יקומו מפניו בהיותו 'יניק וחכים', ע"ז אמר שתלמודו משתכח וא"כ בשל ב' סיבות הללו לא יעמדו מפניו.

ובאופן אחר אפשר לבאר דבר זה, דהנה יש לדקדק דבקרא דידן מבואר אף בזקן שיש לקום מפניו ואמאי נקטה הגמ' דוקא דאינו עומד מפני רבו, וביותר יל"ד מהו שנקטה הגמ' כל ת"ח, והרי האי דינא דקימה מפני זקן שייך בכל אדם. ועו"ק מהו דנקטה הגמ' דעונשו שלא יאריך ימים, ומדוע דוקא עונש זה ניתן לעבירה זו.

ונראה, דהרי כלל הוא דבמדה שאדם מודד מודדין לו והקב"ה מעניש במידה כנגד מידה, וא"כ באדם שאינו קם מפני זקן עונשו צריך להיות שבהיותו זקן לא יקומו בפניו, ונמצא דמכח העבירה יזכה לאריכות ימים להיות זקן כדי שלא יקומו לו, והרי בפשטות המידה כנגד מידה היא לחומרא ולא לקולא.

מעתה י"ל, דזהו שנקט בגמ' בדוקא כל ת"ח שהרי ת"ח בעינן לקום מפניו, וכשאינו קם בפני רבו דבכה"ג אף ת"ח חייב לקום לרבו, נמצא דנענש עתה במידה זו שלא יקומו אחרים מפניו בהיותו ת"ח ואינו מאריך ימים, דאינו נצרך לאריכות ימים להיותו זקן שלא יקומו מפניו, שהרי עתה כבר הינו ת"ח ויכול להיענש בעונש זה שלא יקומו מפניו, וזהו דאשמעינן בכך דאינו מאריך ימים.

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת עליהם קדושים תהיו כי קדוש אני (יט,ב)

ובתנחומא עלה, זהו שאמר הכתוב ישלח עזרך מקדש, מקדושת מעשים שבך ומציון יסעדך מציון מעשים שבך.

ויש להבין מהי משמעותה של דרשה זאת, במה באו חז"ל להוסיף או לגרוע, ומהי השייכות של פרשה זאת לפרשתנו, כלום רק משום שהשרש "קדש" מופיע בנטיות מגוונות בפרשתנו ובתהלים.

וביותר יל"ע בפשוטו של מקרא "ישלח עזרך מקדש" מה באה המלה "קדש" להורות לנו, כלום נפקא מינה היא מנין תבא לנו העזרה, אם הקב"ה עוזרהו וסועדו מאי נפקא מינה היא מנין יבא הסעד מציון או ממקום אחר.

אלא שזהו שבא המדרש ללמדינו, שהקדושה אשר ממנה תבא הישועה אינה קיימת אלא "בך" באדם

עצמו. וה"ציון" אשר ממנו יבא הסעד אינו אלא מעשיך שלך, בך "מצויינים" המה, משום שכך הוא המהלך בין ברוח בין בגשם.

שכן ענין הקדושה כפול הוא דהיינו תחלתו עבודה וסופו גמול תחלתו השתדלות וסופו מתנה, והיינו שתחלתו הוא מה שהאדם מקדש עצמו וסופו מה שמקדשים אותו, והוא מה שאמרו ביומא (לט, א) אדם מקדש עצמו מעט מקדשים אותו הרבה מלמטה מקדשים אותו מלמעלה וכו'", אין בכחו של אדם לקדש את עצמו הרבה אבל קיים גילוי סוד השגחת הבורא, כי מהלך הדברים כפי שקבעם הבורא הוא, כי אם יעמול האדם, ויגיע עצמו ל"תחילתה" של הקדושה או אז תורעף עליו מלמעלה קדושה של גמול ושל מתנה, ובלבד שישקיע את כל כחו והשתדלותו ושיקדש עצמו ככל האפשר, וכך הוא בגשם כמובן לכל דורש.

קדושים תהיו כי קדוש אני (יט,ב)

ויש לדקדק מדוע לא אמר טהורים תהיו? אך הנה יש שני מושגים: קדוש וטהור. וההפרש ביניהם, כי טהור פירושו שהיתה טומאה, ועתה נטהר. ואילו קדוש הוא ללא שקדם לה טומאה, כמו: "קדוש מרחם".

והנה הקב"ה ברחמיו הגדולים רוצה להעלותנו ולקדשנו, ואפילו אותם אשר נטמאו, רוצה הוא יתברך ליתן להם עצות עד אשר יגיעו למדרגה גדולה של קדוש, שפירושו כאילו לא היו מעולם בטומאה. ולכן לא אמר "טהורים" תהיו, כי אז משמע דרגה הראשונה בלבד, לכך אמר "קדושים" היינו המדרגה השניה העליונה. אכן כדי שנוכל בעולם כזה להתקדש, נתן לנו "עצות". כי הרי אנחנו נמצאים בעולם העשיה אשר יש בו חומריות ותאוות גשמיות, ואיך נוכל אנחנו קצוצי הכנפיים לעוף ולהתקדש. לכך נתן לנו "תורה", ובעצה הגדולה הזו הנה יש לנו תקוה!

אכן יש עוד דברים: כגון טהרה לטמא במקוה כמו שנאמר בתורה, שכל טמא נטהר במים. ויש עוד דבר והיא "הדבקות" בה', וכמו שנאמר (תהלים טז, ח) "שויתי ה' לנגדי תמיד". וכמ"ש החיד"א בספר צפורן שמיר (אות נא) וזו לשונו: "שורש הכל – ההתבודדות, כי הוא ענין נשגב גדול ורם לזכות לסדר קדושה. ואתנח סימנא "בד קודש ילבש" - הכוונה "בד" שהוא מתבודד, אז "קודש ילבש". ואפשר לרמוז בפסוק "בכל דרכיך דעהו" ראשי תיבות "בדד" כי כאשר יתבודד יהיה דבק בה' אפילו בצרכי גופו. וסופי תיבות "דרכיך דעהו" - כ"ו, גמטריא שם המיוחד שישים נגדו, על דרך "שויתי ה' לנגדי תמיד". עכ"ל החיד"א.

ועוד יש דבר עצום ורב והוא "קדושת העיניים". אשר שומר עיניו מראות ברע, ועיין בגמרא (ב"ב נז:, ישעיה לג, טו-יז) "עוצם עיניו מראות ברע מלך ביופיו תחזינה עיניך." ומצורף לו גם שמירת הלשון בבחינת "לשון הקודש" (עי' ברכות יג).
והנה הלומד תורה בורא מלאכים, והלומד גמרא ג"כ מוקף במלאכי רום, וכמ"ש באחרונים שתיבת "גמרא" הם גבריאל מיכאל רפאל אוריאל, שמוקף בהם ע"י לימוד הגמרא. לפיכך כמה יש לנו להתקדש בשמירת הפה והלשון, ושמירת העין, ולהיות בבחינת בד קודש כנ"ל, וטהרת הגוף במקוה ועלית על כולן לימוד התורה - משנה גמרא זוהר וכו'.

וכל הנ"ל רמוזים בתיבת קדושים תהיו. כי "קדשים" הוא בתיבה שניה של האמורים לעיל: מקוה. בד. לשון. עין. גמרא.
ובענין קדושת העינים, ביאר בספר "ישועות מלכו" את הפסוק "איה הקדשה, היא בעינים על הדרך". כלומר איפה האופן שאפשר להשיג על ידו קדושה? התשובה: היא בעינים! תלוי בעינים כפי שיתקדש כן יזכה! וכמ"ש גם הגאון הקדוש רבי יעקב אבוחצירא בספר פתוחי חותם (פ' אמור) "כי כל הגוף נגרר אחרי העינים"! ה' יזכנו. ולפי הצער - כן השכר. ה' יעזרנו להתקדש בימי הקיץ. ולהתכונן ולהתחזק בתורה

ויראת שמים אמן.

קדושים תהיו ... איש אימו ואביו תיראו. (יט,ג)

לכאורה מה הקשר בין "קדושים תהיו "... לבין "איש אימו ואביו תיראו."

ונראה לבאר& לפי מה שכתב הארי ז"ל 'כל איש מישראל צריך להיות צדיק וקדוש ולקיים את כל התרי"ג מצוות, כי האדם לא יידע כמה יחיה ואם לא קיים את תרי"ג המצות, יוכל לתקן את מעשיו רק ע"י שיתגלגל שוב לעוה"ז ואז יקיים את התרי"ג מצות'.

אולם הארי ז"ל ממשיך ואומר שאת מצות כיבוד אב ואם חייב האדם להיזהר ולקיים מיד בפעם הראשונה כי שמא לא יוכל לתקן בפעם השנייה משום שאולי אבותיו יהיו צדיקים ולא יחזרו בגלגול.

לפי זה אפשר להבין את סמיכות הכתוב ' קדושים תהיו' כלומר, קדושים בע"כ תהיו, שאם לא תקיימו את כל המצות בגלגול הראשון אזי תחזרו בגלגול נוסף ע"מ לתקן, אבל &'איש אימו ואביו תיראו' וזאת מיד בגלגול הראשון, כי מי יודע האם אביו ואימו יתגלגלו שוב לעוה"ז כי שמא הם יקיימו את כל המצוות בגלגול הראשון.&&&&&&
&

איש אמו ואביו תיראו (יט,ג)

בעלון התורני "פרי חיים" היוצא על ידי הרב שניידר על פי דבריו של רבי אהרן לייב שטינמן שליט"א מובאים הדברים הבאים:

איתא בתנחומא (קדושים טו): "מי הקדימני ואשלם... מי הוא זה שהקים כבוד לאבותיו ולא נתתי לו בנים", כלומר בזכות מצות כבוד אב ואם זוכה הבן בילדים משלו!

בתקופה האחרונה השתמשו בסגולה זו בני זוג, אשר המתינו במשך שנים רבות להפקד בזרע של קיימא, לאור דברי חז"ל אלו, עודד אותם הרב שטיינמן להשתדל בכבוד הורים, והם, אכן, עברו לגור עם סב המשפחה, שהיה מוגבל ונזקק לעזרה, ותוך זמן קצר נפקדו בעצמם.

אולם, ברור, כי לכל כלל ישנם יוצאים מן הכלל, והנה, ה"חזון איש" זצ"ל, אף שהיה מופלג בכבוד אב ואם, מכל מקום לא זכה לילדים, ויתכן כי מן השמים ראו שהוא יגדל בתורה יותר ללא ילדים, ואין אנו יכולים לחשב חשבונות שמים.

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו (יט,ג)

ברש"י: סמך שמירת שבת למורא אב, לומר: אף על פי שהזהרתיך על מורא אב, אם יאמר לך חלל את השבת אל תשמע לו,וכן בשאר כל המצוות.

רש"י מדגיש שדין זה שלא לשמוע בקול האב אם אומר הוא לעבור על צווי ה', נאמר בכל המצוות. אם אביו, למשל, מבקש ממנו לאכול חזיר או לא לשלוח את האם גם שם ישנה מצוה לא לשמוע לאבא.

אם דין זה אמור בשאר כל המצוות, מדוע רמזה זאת התורה דוקא לגבי שמירת השבת?

והנה, נפסק להלכה, שהעושה בשבת מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור.

לפי זה יש לדון באופן שאדם נאלץ לעשות מלאכה בשבת מחמת שאחר כופהו לעשותה [באמצעות איום שיהרגהו וכדומה], האם מלאכתו תחשב מלאכה שאינה צריכה לגופה?

פסק המהרי"ט (שרש קלז), שבמקרה כזה אין להחשיב את פעולתו כמלאכה שאינה צריכה לגופה.

ממילא, כשאב אומר לבנו לעשות מלאכה בשבת, נתן היה לומר שהרי הבן מצוה על יראתו, ונמצא שזו מלאכה שאינה צריכה לגופה, ומתר לעשותה, כי מדאוריתא אינה נחשבת מלאכה. על זה מחדשת התורה שאפילו באופן כזה אל תשמע בקולו.

והחיד"א כתב שטמון כאן חדוש נוסף: קורה לפעמים שהאב אינו פושע כלל כשהוא אומר לבנו לחלל שבת. כיצד? באופן שהאב עצמו עדיין לא קיבל את השבת, והבן כבר קיבל. היה מקום, אפוא, לומר שדווקא בשאר כל המצוות, כגון שהאב אומר לו לאכל חזיר, כיון שהאב פושע, לא עושה מעשה עמך אין הבן מחויב לשמוע בקולו.

אבל כאן, שבבקשתו לעשות מלאכה אין שום חסרון, שהרי אצלו עדיין לא שבת, ורק הבן הוא זה שקיבל על עצמו שבת, אולי כן מוטל על הבן לשמוע בקולו.

באה התורה ומחדשת שאף על פי כן לא ישמע בקולו, כי אצלו כבר שבת.

וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם (יט,י)

הנה במתנות כהנה [שהוזכרו בסוף פרשת קרח], ציוונו הקב"ה לתת חלב דגן ותירוש, היינו את הטוב והמשובח ביותר, ואלו כאן במתנות עניים נצטוינו להביא מן הדברים הפחותים. מה פשר הדבר?

באר רבי זלמן סורוצקין זצ"ל: כאשר האדם נותן מתנות לכהן, לא אכפת לו לתת לו גם את הטוב והמשובח, כי הוא עושה חשבון: הכהנים לא קבלו חלק בארץ ואני כן, לכן מגיע להם משהו. אני, אמנם, עבדתי בשדה, אך הכהן גם עבד בבית המקדש ומגיעה לו נתינה מכבדת. לעמת זאת העני, הלא הוא קבל חלק בארץ, ומדוע אתן לו מחלקי...!?

ראתה התורה שענין הנתינה לעני קשה על האדם, ולכן ציותה לתת לעני רק את החלקים הללו שבקצה השדה, את השכחה, את הפרט ואת העוללות, שכל אלו לא מתאימיםלאדם מוצלח כמוך, אבל לעניים כן...

מסופר על רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל, ששאל פעם גביר שהיה רגיל לקנות חליפות לבחורי ישיבה עניים: "מאיזה סוג בד אתה תופר לבחורים את החליפות"?

ענה הגביר: "אני תופר להם מבד רגיל".

"ולעצמך, אתה קונה חליפות מבד משובח,"? המשיך הרב ושאל.

"כן, ודאי".

אמר לו הרב דסלר: "אם כך, אינך סוחר ממולח...! הרי לעצמך הנך קונה חליפה פעמים בשנה. אם כן, אינך צריך בד משובח, שהרי החליפה אפילו אינה מספיקה להתבלות. לעמת זאת החליפות שאתה קונה לבחורים הן החליפות שילוו אותך לנצח נצחים, ואותן ודאי צריך לתפור מהבד המשובח ביותר...

לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו (יט,יא)

עין רואה

השופט אלפרד סמית לבש את מעילו בעל צווארון הפרווה תוך שהוא נועל על בריח כפול את דלת משרדו היוקרתי שבשדרה השביעית בניו יורק. זה עתה סיים בהצלחה מרובה קורס חשוב שהעביר לסטודנטים למשפט בנושא "אתיקה משפטית בכל מחיר". הוא חייך כשנזכר במשפטי ההערצה שקיבל מתלמידיו. "אני מקווה שאי פעם אצליח להיות שופט ישר ובעל מוסר כמוך" – אמר לו זה עתה אחד הסטודנטים בעיניים לחות. לאיטו עבר אלפרד במסדרון הארוך בדרכו אל המעלית תוך שהוא סוקר בהנאה את התמונות היקרות שנתלו לאחרונה במשרדי בית המשפט הפדרלי, ללא ספק, חשב לעצמו, הוא שבע רצון מעבודתו החשובה ובעלת הערך החברתי. לא כל בן אדם זוכה לעסוק בנושאים חשובים כל כך, לא כל בן אדם כשיר לעסוק בנושאים חשובים כל כך. ייתכן שעליו להוציא בספר את תוכן הקורס על "אתיקה משפטית" כדי להפיץ את רעיונותיו הערכיים באופן נרחב יותר. המעלית הגיעה אל קומת הכניסה והשופט הנכבד יצא מן הבניין דרך דלת הזכוכית המסתובבת, ופסע בצעדים אטיים ומכובדים אל עבר מכוניתו. בעודו נועץ את המפתחות בדלת המכונית הבחין לפתע בצרור מוזר שהיה מונח ליד גלגל המכונית. "הצרור היה קשור בסרט, מי קושר היום צרורות בסרט"? הרהר השופט תוך שהוא מביט אינסטינקטיבית ימינה ושמאלה, איש לא היה בסביבה. הוא הרים את הצרור ודחפו לכיס מעילו. בזריזות התניע את המכונית והחל בנסיעה. כשנעצר ברמזור הראשון, הוציא את הצרור מכיסו, התיר את הסרט ופתח אותו בסקרנות. נשימתו נעצרה, בתוך שקיק – הבד התגלו לעיניו חמישה יהלומים נוצצים, מלוטשים, מבריקים, מדהימים ביופיים. על השקית לא היה רשום סימן זיהוי כלשהו מלבד שתי אותיות באנגלית, והספרה הסידורית .3566 נבוך ומבולבל המשיך בנסיעה כשהצרור בכיסו.

"חמישה יהלומים וגדולים כל כך– "! הרהר בתדהמה, "איזו מציאה...! מה עלי לעשות עם השקית הזאת"?

ברגע הראשון עלה בדעתו שיש להודיע על – כך למשטרה. כן, ללא ספק מישהו הודיע למשטרה שאבדה לו כזאת שקית. אך בהרהור שני אמר לעצמו בלשון משפטית מהוקצעת, ניתן לחשוב גם באופן שונה: הרי, לאמיתו של דבר, על השקית אין שום סימן מזהה... ומלבד זאת – איש לא ראה שהוא מצא את השקית, איש לא היה בסביבה, השקית תוכל למצוא לה מקום מתאים בכספת שבביתו... הוא גם מכיר מישהו שירצה לקנות את היהלומים ובכסף שיקבל תמורתם יוכל לקנות את מכונית השרד המפוארת שהוא כל כך חולם עליה. ולשפץ את בריכת השחייה הפרטית שלו... הסערה בנפשו גברה. אבל איך אפשר שלא להשתדל אפילו להחזיר את האבדה? שאל אותו קול בליבו אך ככל שהתרחק מאזור בית המשפט והתקרב לביתו – גמלה בלבו ההחלטה להשאיר את היהלומים בביתו מבלי לספר על – כך לאיש. נראה כיצד נתפתחו העניינים... חשב לעצמו. אחכה קצת, אבדוק בעיתונים אם מישהו מחפש אחר השקית. ואם לא תהיה הודעה משמעותית בנושא, כנראה שמשמיים רוצים שיהלומים אלו יפלו בחלקי.

שבועיים ימים חלפו, במהלכם הוציא השופט עשרות פעמים את היהלומים מן הכספת שבחדר העבודה שלו והתבונן בזוהר הרך שלהם, בתחילה היה מהרהר בשאלה מי האיש שמרשה לעצמו לאבד יהלומים יקרים כל כך, אלא שככל שחלפו הימים השתנו מחשבותיו של השופט, הוא החל להרהר בכך שמזלו שפר עד מאוד הרי רבים מן העובדים בבית המשפט עוברים באותו המקום כל אחד מהן היה יכול למצוא את השקית עוד בטרם יצא הוא מבית המשפט.

פרשת קדושים

בוקר אחד צלצל הטלפון במשרדו של השופט: "הלו, כבוד השופט סמית"? דיבר אי מי בקול נרגש מעברו השני של הקו "שמי מייק דוגל, אני יהלומן ממלטשת היהלומים הסמוכה למשרדך, סלח לי שאני מטריד אותך אבל זה מספר ימים שאני מצלצל להרבה אנשים שעובדים בסביבה הקרובה בניסיון למצוא איזה רמז לשקית יהלומים שאבדה לי באזור. זה היה צרור אפור שהכיל בתוכו חמישה יהלומים גדולים, ממש אסון... אולי ידוע לך, כבוד השופט, על אחד מעובדי משרדך שמצא צרור מעין זה"?

השופט סמית כחכח בגרונו. כיצד יוכל לומר שמצא שקית כזו כבר לפני שבועיים, ולא הודיע על כך למשטרה? פרשיה מעין זו עלולה לחסל, ללא ספק, את מעמדו בבית המשפט... הרהור לא ארך יותר משניות ספורות, האיש מעברו השני של הקו המתין בקוצר רוח לתשובה. "לא אדוני" – ענה השופט, "לא שמעתי דבר שעשוי לסייע לך". "תודה וסליחה על הפרעה" – אמר האיש מעבר לקו ונימת ייאוש נשזרה בקולו. השופט הרהר עוד רגע קצרצר לפני שאמר "מצטער שאיני יכול לעזור לך".

"הסתבכתי קצת עם העניין" – חשב השופט סמית בחוסר נוחות כאשר הניח את השפופרת במקומה. "אבל מכיוון שאיש לא ראה אותי מרים את השקית, איני יכול עכשיו להרשות לעצמי שמקרה פעוט זה יערער את מעמדי בבית המשפט הפדרלי של ניו יורק! אצטרך להצניע את העניין, ולשכוח ממנו לעת עתה".

לאחר יומיים כאשר צלצל שוב הטלפון ומעברו השני של הקו נשמע קולו של מייק דוגל חש השופט קוצר רוח של ממש, מה רוצה ממנו אותו מפוזר שמרשה לעצמו לאבד שקיקי יהלומים? "סליחה אדוני השופט, זה שוב אני, מייק דוגל באמת סליחה על הטרחה, אבל עשיתי כמה ברורים והתברר לי שאיבדתי את הצרור באזור המכונית שלך אולי בכל זאת ראית אותו? או לפחות איזה רמז, איזה שהוא סימן שיעזור לי לחפש בכיוון הנכון? אם לא אשיב את היהלומים לבעליהם תוך יומיים אינני יודע מה יהיה עליי".

"לא" – ענה השופט בתקיפות, "אני איני אחראי על כל שקיק בד שאבד באזור בית המשפט, אודה לך אם לא תטריד אותי שנית"!

לאחר שעה קלה נשמעה דפיקה בדלת משרדו של השופט. אל החדר נכנס שוטר ואחריו אדם נוסף. השופט סמית היה סמוך ובטוח שהשוטר בא, כמו תמיד, לקבל ממנו חתימה על צו – חיפוש בבתי חשודים. הוא קם להדליק את האור כי החדר היה שרוי באפלולית מה. "לא לא מר סמית" – אמר השוטר, "אין צורך להדליק את האור, אנחנו רוצים להראות לך משהו והחשיכה דווקא תעזור בכך"! האדם שליווה את השוטר הוציא מתיקו מקרנת סרטים קטנה וכיוון אותה על הקיר הלבן. לתדהמתו הרבה של השופט הוא ראה לפתע את עצמו, כשהוא מתקרב למכוניתו שבחניון בית המשפט. הוא ראה את עצמו מתקרב למכונית כשהמפתחות בידו, מתבונן רגע ארוך על השקיק האפור שליד גלגל המכונית, מתכופף ומרים את הצרור, נכנס למכונית, מתניע, עוצר ברמזור ופותח את שקית היהלומים... השופט כמעט והתעלף. הוא חש שגרונו יבש, והדם אזל מפניו, הוא הרגיש באותו רגע שטוב לו מותו מחייו – באם תתפרסם עובדה מבישה זאת ברבים. הוא חש שהבושה שורפת אותו כאש.

"אני העיתונאי מייק דוגל'" – הציג האיש את עצמו, "אני עורך סקר הבודק את רמת מוסריותם של אנשי ציבור נודעים כמוך. במכונית הטרנזיט שעמדה ליד מכוניתך הוטמנה מצלמה נסתרת שהסריטה את כל פעולותיך. חיכינו שבועיים ימים כדי לראות אם תודיע למשטרה על מציאה שמצאת וגם בדקנו פעמיים אם תודה בדבר... צר לנו לבשר לך אדוני השופט שאתה אינך טוב מן העבריינים שאותם אתה שופט..."

השופט סמית היה חיוור כסיד, באותו רגע היה מוכן לתת את כל רכושו עלי אדמות רק כדי למנוע מעצמו

את תחושת הבושה, אילו רק היה יודע שרואים אותו... אילו רק היה מעלה בדעתו שמצלמים אותו במצלמה נסתרת, וכל פעולה שלו מונצחת, אין ספק שלא היה נוהג כך! איזו מין רוח שטות גרמה לו לעשות את מה שעשה? מה לא היה נותן כדי להחזיר את הגלגל לאחור, ושתינתן לו עוד הזדמנות לשקול בכובד ראש את המקרה שקרה לו...
ואנחנו...? האם אנחנו מודעים לכך שרואים אותנו מלמעלה ומצלמים כל פעולה ופעולה שאנחנו עושים? .

לא תגנובו וגו' (יט,יא)

גניבה מותרת!?

דרשו רבותינו (מציעא דף סא:) "לא תגנובו על מנת למיקט (פי' לצעֵר), לא תגנובו על מנת לשלם תשלומי כפל" (שרוצה לההנותו ויודע בו שלא יקבל, לפיכך גונב להתחייב בכפל). למדנו מכאן שגם לגנוב שלא למטרת הגניבה אלא לצערו או ליתן לו הנאה גם כן אסור.

וז"ל הרמב"ם (בהלכות גניבה פ"א ה"ב): אסור לגנוב כל שהוא דין תורה, ואסור לגנוב דרך שחוק, או לגנוב על מנת להחזיר, או לגנוב על מנת לשלם, הכל אסור שלא ירגיל עצמו בכך. עכ"ל. וכ"כ מרן השלחן ערוך בחו"מ (סימן שמח) וע"ש בבית יוסף.

ולכאורה מן הגמרא יש להבין שכל איסור הגניבה זהו כאשר גונב עם כונה רעה כגון כדי לצער אותו, או גונב אפילו ליתן לו טובה והנאה, אך מ"מ הגניבה היתה גניבה "מוחלטת", שלא על מנת להחזיר אלא על דעת שיתפסוהו וישלם כפל ותשלומי ארבעה וחמשה. אבל אם גונב בצחוק, כגון אם חבירו הניח הפלאפון על השלחן ויצא, ואז תוך כך נוטלו, וכשהלה חוזר מחפש ומחפש, והללו נהנים, ואח"כ מחזירים לו. וכן אם רואה שמכיסו של חבירו יוצאים שטרות כסף וכמעט נופלים, והלה בא ומכייסו ופתאום זה מחפש את כספו ואינו מוצאו, ואח"כ ההוא מחזירו לו, וכל זה אין שום כונת גניבה מוחלטת (שלא להחזיר) ואין שום כונת צער ח"ו, אלא רק "שחוק" בעלמא, לכאורה זה אינו אסור.

אבל מה נעשה שהרמב"ם פסק, שאסור לגנוב "דרך שחוק". אך היה אפשר לומר דגם דרך שחוק זהו באופן שגונב "ואינו מחזיר לו". ומה שכתב "או לגנוב על מנת להחזיר", י"ל היינו כשגונב "ומשתמש בו לצרכו" (ע' סמ"ע שם ס"ק ג), אבל כשרק דרך שחוק ומחזיר לו וזו היתה כל כונתו אזי יתכן שהדבר מותר. וכן נראה מדברי השיטה מקובצת (ב"מ סא:) וכתב שם שכן מעשים בכל יום. ע"ש. ולפי האמור גם הרמב"ם יודה לזאת! אכן יש חלקו על זה. וע' בתורה תמימה פרשת קדושים (יט, יא אות ס). וראיתי שהרב פתחי תשובה (בחו"מ סימן שמח) הביא דברי השטמ"ק.

והנה המנהג שעושים בליל הסדר שאחד גונב את האפיקומן, ולכאורה הדבר אסור שהרי "דרך שחוק" אסור כמ"ש הרמב"ם. אבל כפי ביאורנו בדעת הרמב"ם יתכן שיש להמליץ על זאת (וע' בספר שלמי מועד, פסח עמוד שצט).

וה' יזכנו לשמור ולעשות ולקיים כל דברי התורה בין בינינו לבין קוננו, ובינינו לבין זולתינו. אמן.

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו (יט,יב)

מצינו במדרש (שמו"ר לח, ב) רבון העולם אתה מבקש שנהיה קדושים הסר ממנו המות, שנאמר (חבקוק א, יב) 'הלא אתה מקדם ה' אלהי קדושי ולא נמות'. והוא פלאי כמובן, דמה סיבה היא זו שמפני שנהא קדושים יש להסיר את המות.

ליישב הדבר ראוי להקדים שלשה מאמרי חז"ל. ראשית הא דאיתא בגמרא (ב"ק סו, ב) אמר רבא האי מילתא קשי בה רבה לרב יוסף עשרין ותרתין שנין ולא איפרקה עד דיתיב רב יוסף ברישא ופרקה, שינוי השם כשינוי מעשה דמי. שינוי מעשה מאי טעמא התם מעיקרא עצים השתא כלים, שינוי השם נמי מעיקרא קרו ליה משכא והשתא אברזין.

ואיתא עוד במדרש (ב"ר כ, י) 'עד שובך אל האדמה כי ממנה וגו'' (בראשית ג, יט), אמר לו קומץ עפר של אדמה שנבראת ממנו לא גזול בידך, 'כי עפר אתה ואל עפר תשוב' (שם).

ואמרו עוד בגמרא (ב"ק סז, א) הגנב והגזלן והאנס הקדישן הקדש ותרומתן תרומה ומעשרותן מעשר, אמרי התם איכא שינוי השם דמעיקרא טיבלא והשתא תרומה, הקדש מעיקרא חולין והשתא הקדש.

מעתה יבאו על מכונם דברי המדרש אתה מבקש שנהא קדושים, א"כ קנויים אנו בשינוי השם, מעתה הסר ממנו המות, דאין סיבה שנחזור לעפר מטעם גזול כיון שאיכא שינוי השם

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו אני ה' אלקיכם (יט,יג)

דתניא יכול יהא כיבוד אב ואם דוחה שבת ת"ל איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו, כולכם חייבין בכבודי. (גמרא יבמות ה, ב).

ודקדק בספר 'פרדס דוד', דמשמע לשון הגמרא דהוי ס"ד שכיבוד אב ואם ביחד הוא שדוחה שבת, אבל כיבוד של אחד משניהם לבד לא הוי ס"ד כלל שידחה שבת, דאל"כ הו"ל למימר 'יכול יהא כיבוד אב או אם דוחה שבת', ויש להבין למה ומדוע.

ואפשר ליישב על דרך הא דמצינו בגמרא (ב"ק כה, א) דיו דאורייתא הוא דתניא מדין ק"ו כיצד ויאמר ה' אל משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים (במדבר יב, יד) ק"ו לשכינה ארבעה עשר יום, אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון. ובביאור דברי הגמרא הללו כתבו שם התוס' (ד"ה ק"ו) ק"ו לשכינה י"ד יום, אומר ר"ת משום דאמרינן בהמפלת (נדה לא, א) שהאב ואם נותנין בו כל אחד ה' דברים והקב"ה נותן בו י' דברים. ועי' בתוס' יו"ט (ב"ק ב, ה) שהקשה דאם כן אין זה קל וחומר דמן הדין יש להיות כנגד שתיהן.

ולפי זה י"ל, דבאמת אם אביו לבדו או אמו לבדה ציוו אותו לחלל שבת לא היה צד לומר שיחלל שבת, כיון שכל אחד ואחד מהם יש לו בבן רק ה' חלקים, ואילו להקב"ה יש בו י' חלקים ומהיכי תיתי לבטל את מצות הבורא בעוד חלקו כפול משל אב או אם.

רק באופן ששניהם גם יחד היינו האב והאם ציוהו לחלל שבת שאז יש י' חלקים נגד י' חלקים, הוי ס"ד לומר דאולי ישמע להם, וזה בא הכתוב להוציא מלב הטועים לידע ולהודיע כי 'כולכם חייבים בכבודי'

איש אמו ואביו תיראו וגו' (יט,יג)

בתחילה נאמר 'איש' לשון יחיד, ולבסוף נאמר 'תיראו' לשון רבים, הא כיצד.

עוד יש לדקדק, דלגבי כבוד הקדימה התורה את הכבוד לאב ואם, דנאמר 'כבד את אביך ואת אמך', ואילו הכא נאמר להיפך קודם את האב והאם 'איש אמו ואביו תיראו' ולא נאמר 'תיראו מאביו ואמו'. וראה בצמח דוד בזה.

ויש לומר, דהנה צ"ב מה שבריש הפרשה כתיב דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם דנקט לה דוקא בל' רבים, וכן הוא בתר הכי דכתיב בקצרכם את קציר ארצכם דהוא בל' רבים, וסיים בלשון יחיד במש"כ לא תכלה פאת שדך לקצר, וצ"ב.

ונראה, דלשון יחיד דברה בו תורה כשסיבת החיוב הוא על האיש הישראלי מצד שהוא ישראלי ומיוחד במצוות שנצטוה בהם ע"י ה', ולשון רבים דברה בו תורה כשאין הסיבה מצד היחיד, אלא שדינו בזה הוא מצד כללות ישראל שהוא שייך אליהם, ובקצירה דבעי קצירת ישראל לחיוב, משום דבעי שם ישראל לקצירה, וזה ענין של כלל ישראל הוא שיש עליהם שם ישראל ומכח זה ישנו שם זה על כל אחד ואחד מישראל, ולזה נאמר ובקצרכם בלשון רבים שהרי ענין הישראל הנוגע לקצירה של כלל ישראל, אבל החיוב של לא תכלה הבא לאחר הקצירה, מחמת שהוא ישראלי ונתחייב מצוה זו הוא בא, ומש"ה כתיב בלשון יחיד.

וזהו נמי טעמא דכתב קדושים תהיו בל' רבים, משום שסיבת הקדושה אינה פרטית אלא חלות בעם ישראל שקדוש הוא עי"ז דקדוש אני ואני ה' אלקיכם, ומחוברים אתם לקדושתי. וכ"ה באת שבתותי, דהחיוב חל על כל איש פרטי, ולזה כתיב איש בלשון יחיד, אבל המחייב חלות יראה באב מצד מציאות האב הישראלי, הוא משום שהוקש כבודם לכבוד המקום, וזה אינה מעלה פרטית באב זה דוקא אלא חלק ממעלת כלל ישראל שהאב חלק ממנו ועי"ז מעלה בו, ומש"ה היראה נאמרה בלשון רבים, וזהו דכתיב ואת שבתותי תשמרו בלשון רבים, שהרי קרא קאתי שלא ישמע לאביו לחלל את השבת, דכולכם חייבין בכבודי כמבואר (בב"מ לב, א).

והנה (ולקמן פסוק יא) כתיב, לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו, ונאמר בלשון רבים שלא כשאר כל הציוויים והאזהרות מקרא זה ואילך שנאמרו בלשון יחיד, דכתיב לא תעשק את רעך וגו' ועוד, וצ"ב.

אכן להמתבאר י"ל, דהא מבואר בגמ' (שם סא, ב) דעיקר קרא אתי לאסור גניבה ע"מ למיקס וע"מ לשלם כפל, ודבר זה אינו מצד עצם הגניבה, ועיקרו הוא כמוש"כ בקרא מחמת שהוא איש מעמיתו, שזה נגד היחס המתחייב בין איש לעמיתו שהם יחד כלל ישראל, ומצד היחס שבתוך כלל ישראל נאסר, ומש"ה כתיב בלשון רבים, דכל שהנידון מצד כלל ישראל הוא נאמר בלשון רבים, וכ"ה לגבי לא תכחשו ולא תשקרו שהן אזהרות לעונש שישנו בכחש ונשבע על שקר לחבירו שמשלם קרן וחומש.

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה' (יט,יג)

וברש"י, סמך שמירת שבת למורא אב לומר אע"פ שהזהרתיך על מורא אב, אם יאמר לך חלל את השבת אל תשמע לו וכן בשאר כל המצוות אני ה' אלו' אתה ואביך חייבים בכבודי, לפיכך אל תשמע לו לבטל דברי.

והוא מגמ' ב"מ (נב, א) ת"ר מנין שאם אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר שלא ישמע לו שנאמר איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה' כולכם חייבים בכבודי. ומקשי' טעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמרו, הא לאו הכי הו"א צייתא ליה, ואמאי האי עשה והאי לא תעשה ועשה, ולא אתי עשה ודתי ל"ת ועשה. ומשני איצטריך סד"א הואיל והוקש כיבוד אב ואם לכבודו של מקום וכו'.

והק' הדבר אברהם (סימן ט, ב) לשיטת הריב'א בתוס' חולין (קמא, א) דבכל דוכתא דאין עשה דוחה ל"ת ועשה, מ"מ הלאו נדחה (דלא כהתוס' קידושין לד, א ד"ה מעקה דס"ל דבכל עשה שיש עמו לאו אף הלאו אלים ולא מדחי ליה), וא"כ בכל עשה הבא במקום ל"ת ועשה, י"ל כיון דהוי עשה כנגד עשה שב

ואל תעשה עדיף, וא"כ הכא בשלמא לענין אמר לו אביו היטמא שפיר פרכי' דפשיטא דלא יטמא, אבל גבי אמר לו אל תחזיר לו הו"א דלא יחזיר משום דשוא"ת עדיף, כיון דהלאו דלא תוכל להתעלם שפיר נדחה.

ונראה, דהנה בהא דבעינן קרא דאני ה' כולכם חייבים בכבודי, הקשו התוס' ביבמות (ה, ב) וז"ל וא"ת ולמה לי קרא בכיבוד אב ואם דלא דחי שבת דבלאו קרא נמי לא דחי שהוא ואביו מוזהרים על השבת כדאמר בפ"ק דקידושין גבי אביו אומר השקני ואמו אמרה השקני הנח כיבוד אמך ועשה כבוד אביך שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך, וכן אביך אומר השקני ומצוה לעשות הנח כבוד אביך ועשה מצוה שאתה ואביך חייבין לעשות מצוה. וי"ל דמהכא ילפינן התם, עכ"ל.

ומבואר בתוס' דכל הך סברא דאתה ואמך חייבים בכבוד אביך לא קים לן אלא מהאי ילפותא שאני ה' כולכם חייבים בכבודי, ולולא הקרא היה רשאי לעשות רצון אמו כיון דחייב בכבוד שניהם. ומבואר מזה, דכל הך דינא דאינו שומע לאביו כנגד מצוה ילפינן ליה מקרא דאני ה' ולא מסברא.

אמנם ברמב"ם נראה שיטה אחרת בזה, (דבפ"ו מהל' ממרים ה"ג) אמר לו אביו השקני מים ומצוה לעשות וכו' יתעסק במצוה ויניח כבוד אביו שהוא ואביו חייבין בדבר מצוה וכו', ובהי"ד אמר לו אביו השקני מים ואמרה לו אמו השקני מים מניח כבוד אמו ועוסק בכבוד אביו תחילה מפני שהוא ואמו חייבין בכבוד אביו עכ"ל, ושני הדינים מהברייתא דקידושין שהביאו התוס'.

ואילו (בהלכה יב) כת' הרמב"ם מי שאמר לו אביו לעבור על דברי תורה וכו', הרי זה לא ישמע לו וכו' ע"כ, ומשמע דהוי דין בפ"ע דלא ישמע לו והיינו דבכה"ג ליכא מצות כיבוד או"א כלל, ולא רק דמניח כבוד אביו ועוסק במצוה. ולפ"ז נמצא דגם קודם הילפותא דאני ה' ידעינן דבאמר לו אביו לעבור על ד"ת יעשה המצוה, דלא גרע מאמר לו אביו השקני מים ומצוה לעשות.

אמנם נראה, דלד' הרמב"ם אף דאיכא סברא דאתה ואביך חייבים לעשות מצוה, מ"מ היכא שיש דין דחייה כגון שאומר לו אביו לעבור על ל"ת גרידא דאמרינן עשה דוחה ל"ת, א"כ מאחר דהלאו נדחה תו לא אמרינן אתה ואביך חייבים לעשות מצוה, כיון דליתא להמצוה. ולזה בעינן הילפותא דאני ה' כולכם חייבים בכבודי לומר דליכא הכא מצות כיבוד כלל.

מעתה י"ל הא דאקשי' בגמ' באמר לו אביו היטמא או אל תחזיר האבידה, דגם לולא הקרא כיון דאיכא בהו ל"ת ועשה ואין עשה דוחה ל"ת ועשה הוה ידעינן דלא ישמע לו ויחזיר האבידה, ואע"ג דהוי בקום ועשה, דמאחר דאין עשה דוחה ל"ת ועשה א"כ נשאר העשה דהשבת אבידה, ומעתה אמרינן דיעשה המצוה משום דאתה ואביך חייבין לעשות מצוה.

והנה בחי' רעק"א שם (ל, א) הק' לשי' הריב"א דאף היכא דאין עשה דחי ל"ת ועשה, מ"מ אינו לוקה בלאו, א"כ מאי פרכי' דלא ישמע לו מכח אין עשה דוחה ל"ת ועשה, הא איכא נפק"מ בעבר ונטמא לא ילקה דעשה כיבוד אב דוחה עכ"פ הלאו דטומאה שלא ילקה, ועלה קמ"ל קרא אני ה' דליכא הכא מצות כיבוד כלל וממילא לקי.

ולפמ"ש אפשר, דכיון דאחר שאין עשה דוחה ל"ת ועשה תו אמרי' אתה ואביך חייבין לעשות מצוה, א"כ מעתה גם הלאו אינו נדחה, דכיון דאינו מחוייב לעשות רצון אביו בזה משום דאתה ואביך חייבים וכו' א"כ הלאו ועשה במקומם אף לשי' הריב'א ושפיר לקי על הלאו.

ואז הוא ע"ד מש"נ בד' הרמב"ם, אבל למש"כ התוס' ביבמות כל הך סברא דאתה ואביך חייבין לא קים לן

אלא מההיא ילפותא דאני ה', והכל דין א'.

ולפני עור לא תתן מכשול (יט,יד)

שנינו בגמרא (פסחים כב, ב) תניא רבי נתן אומר מנין שלא יושיט אדם וכו' ואבר מן החי לבני נח ת"ל "ולפני עור לא תתן מכשול" וכו'.

מפליא הוא שלאו זה שונה מכל לאוים שבתורה בכך שהוא כולל את הנכרי, בניגוד לשאר הלאוים שכולם לא דיברו כי אם בישראל, הנה אפילו "לא תגנובו" דמיירי בגונב ממון הרי זה מורה דווקא על איסור גניבה מישראל, ואילו גזל העכו"ם נלמד ממקום אחר.

אך הביאור הנראה בזה דבדין זה של "לפני עור לא תתן מכשול" כלולים שני איסורים האחד שלא יהא זה גורם לחבירו לעשות עבירה, והב' שלא לייעץ לזולתו עצה בלתי הגונה. א"כ י"ל שאיסור זה שלא לייעץ עצה שאינה הוגנת אכן קאי רק בישראל ולא כלפי נכרי, אך האיסור שלא לגרום חטא בוודאי קאי גם על נכרי, ומצווים הכל לבל לגרום לעשות חטא כלפי הקב"ה, דמה לי ישראל ומה לי נכרי.

ולפני עור לא תתן מכשול וגו' (יט,יד)

ופירש"י אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור, ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו.

יל"ע דלמה הוצרך לפרש 'ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו', הלא האיסור הוא בעצם הדבר שיועץ לחבירו עצה שאינה לטובתו, ומכירת קרקע כשתמורתה הוא מייעץ לרכוש חמור באותם דמים היא עצה שאינה הוגנת, ולא נצרכים לכך שלבסוף הוא נוטלה הימנו.

ולכאורה נראה דרש"י בא לפרש טעמא דמילתא מפני מה מציע לו כן, ואכתי צ"ב, דזה אינו נצרך לגוף הלאו, ומה לנו לפרש מה טעם הוא יועץ לו כך.

והנה בביאור הרי"ח לתו"כ מפרש דתועלתו מעצה זו היא, דמיירי שהיה מלוה שלו ויש עליו בע"ח מוקדם, וכשיש לו קרקע יטרוף הבע"ח המוקדם, וכשקונה עם הקרקע מטלטלין שאין בהם דין קדימה כדאיתא בגמ' (ב"ק ז, ב), א"כ יוכל הוא ליטול מהם זאת.

וצ"ע דהא אסור לחטוף מהלוה מטלטלין, ואפי' בהיותו בשוק, כדאמרי' בגמ' (ב"מ ג, א), וצריך שהשליח בי"ד יטול ממנו, ומנליה שהשליח בי"ד יתן לו טפי מאשר למלוה הראשון.

עוד יש להעיר דהנה בתו"כ (שם) איתא אל תאמר לו צא בהשכמה שיקפחוהו לסטים. וצ"ב מה הוצרך ללמדינו שזה אסור, האם יש כאן 'עצה שאינה הוגנת', הלא זהו עצת רשעות ששולחו למקום שמסתכן בלסטים, וצ"ע.

לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשנא עליו חטא (יט,יז)

הסליחה שהביאה ישועה

זה היה ערב חורפי קר וקפוא. הרחובות היו אפלים ונטושים, ובעיקר, מכוסים בשלג. השלג היה בכל מקום – הוא נערם בגבעות ענקיות שכיסו את המרזבים בצידי הדרך וחסמו את המדרכות, תוך כדי שהוא משאיר את תושבי ירושלים בתוך בתיהם החמים והמוגנים. אף אחד – חוץ, אולי, מכמה ילדים שהתרגשו

פרשת קדושים

מההזדמנות הנפלאה לבנות איגלו או איש – שלג – לא יצא החוצה במזג אויר כזה. ירושלים לא הוכתה בסופה עזה כזאת מזה חמישים שנה. כך או אחרת, בעלי ואני מצאנו בייביסיטר שגילתה אומץ רב במזג אויר כזה לבוא אל ביתנו הירושלמי בן מאה השנים ויותר. לאחר שעטפנו את עצמנו בשכבות של סוודרים וגרבי צמר עבות, יצאנו לעבר ביתו של מרן הגאון רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל, שהיה הראב"ד של ירושלים. המשפחה שלנו עברה תקופה לא קלה בכלל. לפני שבועות אימי שתחיה, אושפזה בבית החולים לצורך ניתוח שולי שהיה עליה לעבור. אולם משהו לא היה כשורה במהלך הניתוח והיא סיימה את הניתוח עם זיהום בדם. כדי להבהיר יותר הבעיה, בחיידק מהסוג הזה הרופאים בארץ לא נתקלו אף פעם, ולכן לא היה להם שום רעיון באיזו אנטיביוטיקה להשתמש כדי להיאבק בו. לכן אימי, כפי שהגדיר זאת אחד הרופאים, "הופצצה בכל סוגי האנטיביוטיקה הקיימים, בתקווה שאחד מכל סוגי האנטיביוטיקה שקיבלה יתגבר על החיידק". בדרך כלל, יש תור ארוך של אנשים מחוץ לביתו של הרב פישר, המחכים לרגע בו יוכלו לדבר עמו. קיווינו שנהיה ברי מזל ולא נצטרך לחכות יותר משעה. אולם להפתעתנו הרבה היינו האנשים היחידים שם והרב נתן לנו את תשומת ליבו המלאה.

לאחר שהרב שמע מספר פרטים על המחלה המוזרה של אימי, הוא שאל אותי לגבי שמה, שמות שני הוריה, ושמו של אבי. בזהירות רבה כתבתי את שמותיהם על חתיכת נייר קטנה. לאחר שנתתי לו את השמות הוא ערך במשך כמה דקות התאמות וחישובים ושרטט תרשים מפורט.
"השמות בסדר גמור. אין שום בעיה", הוא אמר לבסוף. נשמתי לרווחה. הרב פישר היה ידוע ביכולתו הייחודית בבדיקת והתאמת שמות האנשים, בהתאם לאיכותם הרוחנית (של השמות), ואף לוודא שהם אכן מתאימים להם. על פי הקבלה, שמו של האדם מגדיר את מהותו. לעיתים, זוגות שהיו בהליכי גירושין היו מגיעים אל הרב פישר כדי לקבל את עצתו כיצד לשפר את חיי הנישואין שלהם, כאשר בסופו של דבר היו עוזבים את חדרו עם שמות חדשים. הדבר היה מדהים מאוד, שינוי השמות גרם לשינוי משמעותי בשלום הבית בין בני הזוג.
אך אם השמות לא גרמו בעיות כלשהן, אז מה כן? חיכיתי שהצדיק ימשיך, אך הוא שתק, שקוע במחשבות. לפתע, הוא הפנה את מבטו אלי, ואחר כך הסתכל שוב על רשימת השמות. "האם את חשה מירמור כלפי אמא שלך"? הוא שאל בעדינות. לא יכולתי לענות מיד, פשוט לא יכולתי. מספר דקות עברו עד שהייתי מסוגלת לדבר, הייתי בטוחה שלהרב פישר לא היו ספקות מה תהיה תשובתי...

אבי נפטר כאשר הייתי פעוטה, ומאז ועד שהגעתי לגיל חמש אימי הייתה, מה שמוכר היום, "אם חד הורית".

אני זוכרת שהיינו מאוד עניים. אימי, בנוסף להיות אם חד – הורית המטפלת בארבעת ילדיה, נאלצה לעבוד במשרה מלאה כדי לכסות את ההוצאות ההכרחיות של הבית. עכשיו, כאישה בוגרת, אני מבינה שזה היה דבר מאוד קשה עבורה, אך למרות זאת אני זוכרת שהיא כל הזמן הייתה שרה וצוחקת איתנו, למרות שבתוכה ידעתי שהיא בכתה הרבה.

למרות בדידותה של אימי והאמצעים הכלכליים הדלים שעמדו לרשותנו, זכיתי לילדות נפלאה, לפחות עד שחגגתי את יום הולדתי החמישי. למרות שאימי עבדה במשך היום, היא חילקה את הערבים עם ארבעת ילדיה. בתוכי קיימים זיכרונות די מעורפלים על סיפורים לפני השינה, תוך כדי התכרבלות מתחת לשמיכת פוך עבה ששמרה עלינו מפני הקור בביתנו הירושלמי. למרות זאת, הבנתי באותו זמן שמשפחתנו שונה משאר המשפחות, הרגשתי בטחון מסויים עם אהבתה של אימי, ובאופן עקרוני הרגשתי שמחה עם איך שהדברים התנהלו. כל זה השתנה ביום הולדתי החמישי, כאשר אימי נישאה לאלמן צעיר עם חמישה ילדים משלו. לפתע, היו שם עוד ילדים שהתרפקו על אהבתה של אימי. עכשיו אהבתה הייתה צריכה להתחלק עם תשעה ילדים קטנים שהיו זקוקים לתשומת ליבה. הרגשתי שלא נותרה מספיק אהבה עבורי.

פרשת קדושים

מכיוון שהייתי הצעירה במשפחה "המעורבבת" החדשה והגדולה שלנו, וכתוצאה מכך גם הרגישה ביותר, הפכתי לילדה מאוד לא נעימה וקנטרנית, ולא פעם אף פוגעת באופן פיזי בסובבים אותי. לא יכולתי להבין מדוע אימי עשתה לי את זה. למה היא הייתה צריכה להינשא שוב?

עד כמה שהבנתי, הכל היה כל כך נפלא כפי שהוא היה ולכן גם לא הייתה שום סיבה לשנות זאת. חשבתי שאנו משפחה חמה ואוהבת. אהבתי את ביתנו החמים עם כל היצירות שהכנו בעצמנו, אשר קישטו את קירות ביתנו. אבל עכשיו, כשנעשה צפוף, עברנו למקום שמבחינתי לא היה כל כך ידידותי ונעים, אך מרווח יותר. נאלצתי לחלק את חדרי עם ילדה זרה שנהנתה להכות אותי מידי פעם, כשאף אחד לא הסתכל! זה פשוט לא היה הגיוני מבחינתי. אימי נוהגת לספר על השנים הראשונות שהיו מלאות בקשיים, כאשר ניסינו לאחד שתי משפחות עם רקע ומנהגים שונים, למשפחה אחת מאוחדת. היום, אני מבינה שהייתי צריכה לעבור את הקשיים האלה כדי להיות מי שאני. אחרי הכל, החיים מלאים נקודות דרך, כאשר בכל נקודה יש את האתגר אותו היא חובקת בתוכה. כשהגיע הזמן בו הייתי מוכנה להקים בית משלי, הפכנו למשפחה אחת. בנוסף לגידולן ואיחודן של שתי המשפחות, אימי הייתה עסוקה מאוד בטיפול ה"גורם המשותף" – אחיי ואחיותיי.

זה מצחיק מאוד כיצד עמוק בפנים, רגשות ילדותיים יכולים לעמוד בדרך של מה שאמור להיות עבורנו כל כך אמיתי. כמובן שנישואיה השניים של אימי היו לטובת כולם. אני מרגישה קרובה מאוד לאבי החורג, ושתי המשפחות התקרבו כל כך במשך הזמן, עד שכביכול הספקתי לשכוח מי מאחיותיי הן "האמיתיות" ומי מהן "החורגות". אני לא מסוגלת לחשוב מה היה קורה אילו אימי לא הייתה עושה את הצעד הזה, ונישאת שוב. סביר להניח, שהיא הייתה הופכת לאישה עייפה ומרירה במקום רעיה מלאת מרץ ועסוקה, אמא וסבתא כפי שהיא היום. למרות שאין בתוכי שום ספק שאימי עשתה את הצעד הנכון כדי לבנות מחדש את חייה, בתוכי חבוי כעס עמוק מאוד. הייתי בסך הכל ילדה בת חמש שנאלצה לחלק את אימה האהובה עם ילדים זרים. ולמרות שזה לא נשמע הגיוני, הרגשתי מרירות.
לא סיפרתי להרב פישר את כל הסיפור. רק עניתי, "כן, יש בליבי מרירות כלפי אימי".& "האם את מוכנה לשחרר את המרירות הזאת מליבך כדי שאימך תחלים"? הוא שאל בעדינות. הייתי צריכה הפסקה קצרה כדי לחשוב מספר רגעים. האם באמת אני יכולה לשחרר מתוכי דבר כזה עמוק? האם אוכל אי פעם להתגבר על רגשותיי הילדותיים? עיניי התמלאו בדמעות. בסופו של דבר, בקול חנוק, אמרתי להרב פישר שאני מסוגלת. ידעתי שאני חייבת. הרב פישר נעמד מיד ואמר לי שהוא עומד לכנס בית דין עם שלושה רבנים. הרגשתי כיצד אני מתאבנת ממש. האם אצטרך לספר להם את כל הסיפור הזה?
הליך התרת הנדרים ארך מספר דקות בלבד. וכשזה נגמר, הרב פישר חייך ואמר, "עכשיו אמא שלך תזכה לרפואה שלמה". עם רגשות מעורבים יצאנו מחדרו של הרב. וביחד התחלנו לצעוד בתוך השלג שהלך והעמיק. למרות הבגדים העבים והכבדים, שבהחלט הכבידו עליי, הרגשתי קלילה, מלווה בהרגשה נפלאה שאבן נגולה מעל ליבי. ידעתי שלמרות שבאתי לבקש מהרב פישר עזרה כדי לרפא את אימי, זכיתי גם אני להירפא. שנים של תרעומת ומרירות יצאו ממני החוצה והרגשתי חופשייה כל כך, כמו ציפור, שמוכנה לעוף לגבהים חדשים.

באותו ערב, הצליחו לזהות במעבדה את החיידק שגרם לאימי את הזיהום. מצוייד באינפורמציה, מנהל המחלקה לטיפולים בזיהומים ידע עכשיו איזו אנטיביוטיקה תשפיע בצורה הטובה ביותר ותסייע לאימי. לאחר מספר ימים, אימי שוחררה מבית החולים, ואחרי מספר חודשים של מנוחה, היא חזרה לחייה הפעילים כבעבר.

רבי ישראל יעקב פישר נפטר בבוקר שלמחרת. תושבי ירושלים היו המומים כואבים ואבלים את אובדנו של גאון הדור והדרו. למרות הגשם והשלג, אלפי אנשים ליוו את הרב פישר בדרכו האחרונה.

כשבעלי ואני שמענו על כך, היינו, כמובן, המומים, אך באותו זמן, היינו אסירי תודה על כך שזכינו להיות בין האחרונים שזכו להתבשם מתורתו, קדושתו, וחכמתו המופלאה של רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל. יהי רצון שזכותו של הצדיק תגן על כל ישראל, אמן.

ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך (יט,יט)

הכתוב מתייחס אל הבגד ש"לא יעלה" ולכן לא כתיב "לא תעלה". וביאור הענין נראה ע"פ דברי התוספתא (מכות ג, ז) והביאה הרמב"ם (כלאים י, לא) דאם מלביש אדם שעטנז לחבירו ושניהן מזידין הלובש לוקה, ואם היה הנלבש שוגג אז לוקה המלבישו יעו"ש.

והשתא א"ש דהכא מיירי שאין הלובש יודע שהוא כלאים ואין ניכרת בו צורת הצמר או הפשתים, דאז הרי חייב המעלה עליו, והיינו דכתב "לא יעלה", פירוש ע"י אחר.

ולכן גם כתב "בגד כלאים", שהוא מעורב צמר ופשתים ואינו יודע ואז רק המעלה עליו חייב ולוקה. והיינו דאסמכיה ל"שדך לא תזרע כלאים", מפני שדומה לזרעים שמעורבבים ואינם ניכרים.

ואמנם בפ' כי תצא (דברים) כתוב "לא תלבש שעטנז", דוקא הלובש הוא לבדו לוקה ולא המלבישׁ, וזה כשידוע לו שהוא של כלאים וניכר, ולכן כתוב שם "צמר ופשתים יחדיו" היינו שרואין הכל שהוא צמר ופשתים יחד. ומטעם זה גם נסמך שם ל"לא תחרוש בשור וגו'" דגם שם הכל רואין שהן מינים נפרדים.

ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש הלולים לה' (יט,כד)

שנינו בגמרא (ברכות לה, א) קודש הלולים לה' מלמד שטעונים ברכה לפניהם ולאחריהם, מכאן אמר רבי עקיבא אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיברך.

יש לדקדק, לפי מה דסברה הגמ' מעיקרא דלימוד גמור הוא לחייב ברכה מה"ת לפני כל אכילה, א"כ למה כתבה זאת התורה דוקא כאן באכילת רבעי. ומה גם למסקנת הגמ' דסברא הוא שאסור לאדם ליהנות מן העוה"ז בלא ברכה, כתבו שם התוס' (ד"ה אלא) דברייתא דמייתי קרא הנ"ל אסמכתא בעלמא הוא, גם בזה עדיין ראוי ליתן טעם למה מופיעה אסמכתא זו דוקא בענינא דאכילת רבעי.

אכן מצינו שאמרו שם עוד להלן בגמ' ת"ר אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה, וכל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה מעל (כנהנה מן ההקדש. רש"י). עוד איתא שם אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו נהנה מקדשי שמים שנאמר (תהלים כד, א) לה' הארץ ומלואה, רבי לוי רמי כתיב 'לה' הארץ ומלואה', וכתיב (שם קטו, טז) 'השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם', לא קשיא כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה. מבואר איפוא, דקודם הברכה אין הדבר שלו וה"ז כקדשי שמים, ולאחר הברכה יוצא הדבר מרשות גבוה ונעשה שלו.

והנה הלכה היא כר' מאיר דמעשר שני ממון גבוה (כסתם מתני' מעשר שני א, א), וכמו"כ פסקינן כב"ה (שם ה, ג) שנטע רבעי הרי הוא קודש כמעשר שני, וכן פסק הרמב"ם (מעשר שני ג, יז; ט, א).

וכיון שטעם הברכה הוא משום שע"י הברכה יוצא מרשות גבוה ונעשה שלו, אבל בנטע רבעי שנשאר תמיד ממון גבוה, אלא שהתורה נתנה לו רשות לאכול ממנו בירושלים אבל לא להשתמש ממנו לשום דבר אחר, לא לקדש בו את האשה ולא למכור ולא למשכנו, א"כ הוי ס"ד לומר שאין בנטע רבעי חיוב ברכה, כיון שכל ענין הברכה הוא כדי להוציא מרשות גבוה ולהעבירו לרשותו, משא"כ בנטע רבעי דגם

אח"כ עדיין הוא ממון גבוה, לכן קמ"ל לימוד זה של חיוב ברכה דוקא ברבעי, ללמדנו שגם כאן יש חובת ברכה ללא עוררין.

לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך (יט,כז)

הנה בהיות האדם בעל צורה, אינו משחית גופו בשפל מעשים כי הוא מושפע מצורתו. כאשר רואים כן כי מי שמתהדר בבגדי פאר אינו יושב על כל מושב לבל יקלקל יופי ונקיון בגדי הדרתו. וכן עינינו רואות כי המהודר והמכובד יתנהג בוותרנות ולא עקשנות הנקלה והבזוי. וישתנו תנועותיו של המכובד מהשפעת בגדיו, ותהיינה תנועותיו בנימוס ובנחת.

וכשם שזהו בהדרת חיצוניות בגדיו, כן הוא ב"זקֵן נו" כי האיש הזקֵן -ן מלא רחמים ומתנהג בנחת. כמו כן המגדל זקֵן נו הרי זו השפעה לטובה וגדר לבל ידח במעשה נידח , כי "הדרת פנים "זקן - . כלומר הזקן משפיע על הפנים - הן על הפרצוף ;)נימפֶ (, והן על הפנימיות (פְ נים).

ובא הדבר ללמד, כי המקיף "פאת ראשו" הן הקפת כל הראש והן אפילו הקפת חלקו בגבול שגבלו חז"ל מעל האוזן סביב סביב, אזי מאז ישחית "פאת זקנו", כי הראש מחזיק הזקן. כביכול הזקן תלוי בפאת ראשו, ובהנתק זה מזה ע"י שחצה את החיבור שהיה מחבר בין הראש לזקן (בצד האזניים), מאז גם זקנו לא ישפיע עליו, והבן. וז"ש "לא תקיפו פאת ראשכם", ואז גם "לא תשחית את הזקן", וההיפך להיפך!

והנה בראש הזכיר הקפה, ובזקן השחתה. מלבד הפשט שבזקן דוקא דרך השחתה משא"כ בראש, (וכמו שנחלקו בזה הראשונים הלא המה הרמב"ם והרא"ש ע"ה ע' יו"ד סימן קפא). יש גם עוד רמז, שהקפת הראש מעשה רע, ואילו כן בזקן הוא עוד יותר רע ח"ו.

וגם יש סוד ורמז נוסף: שכפי שאדם מקדש מחשבתו שזהו "הראש", כן נשמר זקנו לבל ישחיתנו. וגם רמז עליון בתחתון וד"ל. והיה זה שלום

והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה (כ,כה)

פירש רש"י, אין צריך לומר בין פרה לחמור שמובדלין ונכרין הם, אלא בין טהורה לך לטמאה לך, בין שנשחט רובו של סימן לנשחט חציו, וכמה בין רובו לחציו, מלא שְׂעָרה.

יש להבין איזה חילוק יש בזה, הלא סו"ס הכל הוא ציווי השי"ת ומה בין זה לזה.

אך הכוונה בזה היא, דהנה ההבדלה שבין פרה לחמור מפורשת בתורה שבכתב ואילו ההבדלה בין שחיטת רוב סימן לחציו הוא מתורה שבעל פה, וזה בא ללמדנו שצריך להבדיל גם כפי שנמסר לנו בקבלה בתורה שבע"פ, ולא רק בדברים המפורשים במקראות בתורה ושהם ידועים לכל.

אמור אל הכהנים בני אהרן (כא,א)

כתב הטור (יו"ד, שסט) 'אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו' מכאן שהכהן מוזהר שלא לטמאות למת וכו'. והקשה עליו הב"י מאי קאמר מכאן משמע והרי המקרא מפורש כאן לבל יטמאו למת.

אכן באמת אפשר לפרש ב' טעמים למה הוזהרו הכהנים על הטומאה א' משום קדושת העבודה וכמו שנאמר (פסוק ו) 'כי את אשי ה' לחם וגו' הם מקריבים'. ב' משום שריבה בכהנים מצוות הרבה, לכן

הזהירם על הטומאה. והחילוק שבין ב' הטעמים הינו אם גם בת כהן מוזהרת על הטומאה, דאם הטעם הוא משום העבודה הרי בת כהן אינה בת עבודה, אך לטעם שריבה הכתוב מצוות יתירות בזה יש ג"כ חלק לבנות אהרן. חילוק נוסף ישנו, דלטעם העבודה אין האזהרה אלא בזמן שביהמ"ק קיים, אבל לטעם של מצוות יתירות הרי תוקף האזהרה גם לדורות הבאים אחריהם.

והנה, ממה שהפסוק ממעט את בנות אהרן מוכח שגם בזמן הזה כהנים מוזהרים על הטומאה וטעם האיסור משום שמצווים על מצוות יתירות, ולכן היה צד לומר שגם בנות מצוות על הטומאה, דאילו לטעם משום קדושת העבודה למה לי קרא למעט את הבנות, הרי בלאו הכי לאו בני עבודה נינהו.

לפי זה, הטור שמביא רק דינים הנוהגים בזמן הזה הוכרח להוכיח שטומאת כהנים נוהגת גם בזמן הזה, ולכן הביא את הפסוק 'בני אהרן' דמזה ממעטינן בנות אהרן, ומוכח שדיני טומאה לאו בגלל עבודה אלא משום שנצטוו במצוות יתיירות, ולכן נוהגים דיני טומאה גם בזמן הזה

כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולאביו וגו' (כא,ב)

תניא בתורת כהנים (אמור א, ה-ו) "שארו" זו אשתו דכתיב (לעיל יח, יב) "שאר אביך היא", "הקרוב" למעט ארוסה שעדיין לא נתקרבה, "אליו" למעט הגרושה שכבר אינה קרוב אליו אלא שנתרחקה, יאמר "לאמו" מה תלמוד לומר "לאביו", מה אמו שהיא מתחללת הרי הוא מטמא לה אביו שאינו מתחלל אינו דין שיטמא לו, אילו כן הייתי אומר מה אמו בידוע אף אביו בידוע, אביו חזקה מנין תלמוד לומר "ולאביו".

והקשו חכמי לוניל לרי"ץ דעדיין תקשי ל"ל "לאביו" הרי אפשר ללמוד מק"ו מאמו, שמא תאמר אולי אין אביו ידוע כאביו הרי ממה נפשך יוכל ליטמא לו, אם אכן הוא אביו הרי מיטמא לאביו, ואם אינו אביו נמצא שהוא ממזר ובלאו הכי אינו ראוי לכהונה.

ואפשר ליישב שבא הכתוב כאן לשני דברים, להתיר טומאה בקרובים אף שנאסר ברחוקים ועוד להכריחו עד שאם לא ירצה ליטמא מטמאין אותו בעל כורחו, וכמו שנאמר "לה יטמא" ואמרו בתורת כהנים שם שזו מצוה שמוטלת על כל כהן ליטמא למתים שהותרו לו כמו שמצינו בגמרא (זבחים ק, א) גבי יוסף הכהן שמתה אשתו בערב פסח ולא רצה ליטמא לה ודחפוהו חכמים וטמאוהו בעל כורחו, הרי שעל כל הקרובים האמורים בענין הוא חייב ליטמא, ולא רק לאחותו שבה נאמר "לה יטמא".

לפ"ז מבואר שפיר שכן אילו הייתי דן טומאת אביו בדרך "ממה נפשך", לא היינו יכולים להכריחו ליטמא בעל כרחו לאביו דשמא אינו אביו, ואיך נבטל מצות פסח במועדו וכיו"ב על סמך הספק, לכן קמ"ל קרא שפיר "ולאביו" דמיטמא לו מ"מ.

כי אם לשארו הקרב אליו וגו'. לה יטמא (כא,ב-א)

ובתו"כ, לה יטמא, על הודאי מטמא ואינו מטמא על הספק.

ובמשך חכמה הק' מה הוצרך למיעוט, הא מהיכי תיתי שיוכל לעבור מספק באיסור טומאה, ומ"ש משאר איסורים שבתורה שספיקם לחומרא.

ותי' דהתורת כהנים ממעט באופן שהספק הוא שמא היתה לאיש או שמא נתארסה, אע"ג דיש לאוקמי על החזקה דלא נבעלה לאיש או לא נתארסה, בכ"ז אינו מטמא. ולפ"ז גדר המיעוט דלה יטמא הוא, היינו דההיתר טומאה לאשתו הוה רק באשה ודאית, וכשאין ודאי אף שאיכא חזקה אסור לו להטמא.

ונראה, דלכאורה יש לדון בזה, דהרי לענין פסלות הא מוקמינן החזקה דחזקת כשרות וכשירה, וא"כ אמאי שלא יהי' מכוח זה הוחזק דפועל כבירור גמור ה"נ לענין טומאה (יעוין בשב שמעתא). ובתורת כהנים גופיה כתב דמאביו מרבה מיניה, ממה דהקדים הכתוב אם לאב דאפילו רק אביו מוחזק איכא היתר הטומאה.

ובביאור הדבר י"ל, דדין הטומאה לא נולד ממצב כשרותה, וע"כ לא שייך הך הוחזק לכך, דרק אם הי' בא בתוצאה מהדין פסלות שחל עלי', הי' שייך דין הוחזק מה שהוחזקה בכשרותה, (ויש לדון אם כבר הוחזק לגבי פסלות אם כבר מהני לגבי ספקות אחרים), וכמו לענין מלקות דהחיוב המלקות בא מהאיסור שחל עלי', ואם הוחזק הדבר באיסורו הוי כבר מצב ודאי דחפצא דאיסורא עלי' ומתחייב במלקות, אכן הדין היתר טומאה נלקח מדין מיוחד שצריך שתהי' אשה מיוחדת לו, וא"כ הרי"ז ספק בפני עצמו שלא הי' כאן הוחזק לגביו. ונמצא דאף לענין הלקיחה מותר לו לקחתה אבל לענין טומאה שאני.

אמנם לפ"ז יקשה בעיקר דברי המשך חכמה דלכאורה מהו האפשרות להעמיד בתר חזקה, דזה שפיר בהיכי תימצי דהיתה לאיש, א"כ שייך שפיר החזקה דחזקת הגוף שלא נבעלה, אבל שמא נתארסה הרי החזקה לזה יכול להיות רק חזקת כשרות, ולכאורה לענין ההיתר הכא בטומאה לא תלוי כלל בדין כשרותה, אלא דין מיוחד דלה יטמא, וכמו שהוכחנו דלכך אין דין הוחזק בכשרותה שהי' פועל כאן היתר גמור, וא"כ מהו כוח החזקה לענין ספק המציאות, וממנפ"ש דא"כ הרי שיהני כאן דין הוחזק.

וצ"ל דזה גופא ילפינן מלה יטמא, דהיתר הטומאה הוה בדוקא לאשתו המיוחדת לו, ורק מחמת כן לא מועלת חזקת כשרותה דלא תליי' בכשרות, וכן ממילא דאין הוחזק, אלא דבעי מציאות ודאי אשתו.

)

אשה זונה וחללה לא יקחו ואשה גרושה מאישה לא יקחו וגו' (כא,ז)

לשיטת ב"ש (גיטין צ, א) דס"ל שלא יגרש אדם את אשתו אלא א"כ מצא בה דבר ערוה, ומשמע בגמ' דדבר ערוה ממש קאמר היינו שזינתה בעדים ברורים, קשה טובא מפסוק זה שהרי לשיטתם גרושה בכלל זונה היא ולמה נכפלו בקרא.

אולם יש לומר דשפיר איצטריך גרושה, משום שלפי מסקנת הגמ' שם כ"ע מודו דגם אם גירש בלא למצוא בה דבר ערוה הרי היא מגורשת בדיעבד, נמצא א"כ שבדיעבד הוו זונה וגרושה שני דברים נפרדים.

(פני יהושע)

ובאפן אחר יש ליישב דאיצטריך קרא לארוסה, דהנה חידש בשו"ת מהרשד"ם (אבהע"ז סי' רלא) דלא פליגי ב"ש וב"ה אלא בנשואה, אבל בארוסה כ"ע מודו דאפילו מצא אחרת נאה הימנה יכול לגרשה. לפ"ז שפיר איצטריך להזהיר לכהן מגרושה דאף אם היא גרושה מאירוסין דליכא "ערות דבר" ג"כ אסורה עליו.

ועוד איצטריך או לאותם היוצאים למלחמות בית דוד שהיו כותבין גט לנשותיהם, כדי שלא תשארנה עגונות.

עוד י"ל, דגם לב"ש האי דלא יגרש אלא א"כ מצא בה ערות דבר אינו איסור מה"ת אלא עצה טובה קמ"ל כמ"ש המהר"ם מלובלין בתשובה, ולכן בעי קרא הכא דהגם דליכא איסור אפ"ה לא ישא גרושה.

א"נ היכא דנתרצו שניהם בגירושין ברצון גמור, דאז אף לב"ש אין איסור ויכול לגרש בלא סיבה כלשהי

ברצון אף שהיא כשרה וצנועה, וע"ז הזהיר הכהן דאפ"ה לא יקחנה בהיותה גרושה.

קדוש יהיה לך (כא,ח)

ופירש"י נהוג בו קדושה לפתוח ראשון בכל דבר, ולברך ראשון בסעודה.

ויל"ע בהא דמבואר הכא שצריך לכבד את הכהן לברך ראשון בסעודה, והכי נפסק בשו"ע (סי' רא ס"ב) שהכהן מברך ברכהמ"ז, ואילו גבי היותו 'חזן' לא מצינו שנותנים לכהן תחלה, אף שגם הוא ענין של כבוד ושררה (עיין סי' נג ס"ו וסעיף כ"ה).

גם לא מצינו בבני אדם העומדים בתור באיזה מקום שצריך ליתן לכהן ראשון, ויש מקום לומר דכל דין הכיבוד לכהן הוא רק בדבר שיש גם לאחרים אז יש דין להקדימו, אבל בדבר שאין ממנו לאחרים לא נאמר בו דין ליתנו לכהן, ולכך ויתור על תור הוא הפסד זמן ואינם צריכים להפסיד הזמן בשביל שיהא הוא ראשון.

אבל הא ליתא, שהרי גם ברכהמ"ז נותנים לו לברך תחילה, אף שעי"ז הם מפסידים לברך. (וברש"י משמע שהקדמת הכהן הוא בברכת 'המוציא', שהוא מדרך ראשון בסעודה).

והנה בגמ' גיטין (נט, ב) איתא וקדשתו לכל דבר שבקדושה, לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון. וצ"ע דהרי נטילת מנה יפה אינו שייך לדבר שבקדושה, ומראשית הברייתא משמע שרק בדברי קדושה צריך להקדימו ולא בכל דבר, אבל מסיפא מוכח לא כן. ובאמת מהפסוק שכתיב 'וקדשתו', ומשמע ג"כ דרק לדברי קדושה צריך להקדימו, ולא בשאר דברים.

ומספרים על הגר"ח ז"ל מבריסק שבאחד הפעמים בא אליו החפץ חיים, והם הלכו יחדיו למקום אחד עם ר' שמחה זליג זצ"ל הדיין דבריסק, והיה נידון מי יכנס תחלה, ואמר הגר"ח שיכנס תחילה החפץ חיים שהינו כהן, ואחריו יכנס הוא בעצמו שהוא לוי, ואח"כ ר' שמחה זליג שהוא ישראל. ומזה משמע שדין הקדמת הכהן הוא גם בכניסה למקום מבוקשם, ואפשר דשם היה מוכרח לעשות פשרה, ותלה בזה.

ויש לדון בספק כהן אי בעי ג"כ צריך לכבדו, שהרי הוא ספק מ"ע דאורייי, ואף דא"א ליתן לו מתנ"כ, שהרי הוא ספק כהן מ"מ דין הכיבוד הוא אף בספק, וכן מי שהוא ספק ת"ח צריך לכבדו, וכל זה כשבאמת יש ספק, אבל בסתמא אזלי' בתר רוב שאינו ת"ח.

והכהן הגדול וגו'. ועל כל נפשות מת לא יבא לאביו ולאמו לא יטמא (כא,י-יא)

תמהו המפרשים, אם אמרה תורה שכהן גדול אסור לו ליטמא אפילו לשבעה קרוביו, כיצד אם כן נכנס אלעזר למערה בעת פטירת אביו אהרן הכהן, כמבואר במקראות (במדבר כ, כב-כט, ובפירש"י שם).

ונראה לומר, מאחר שאזהרה זו שאמרה תורה לבל יטמא כהן גדול לקרוביו חידוש הוא, דהא כהן הדיוט נאסר אף הוא בטומאה, ובכל זאת התירו לו ליטמא לז' קרובים, וכיון שחידוש הוא הבו דלא לוסיף עלה, וכדלהלן.

דהנה פשטות לשון הפסוקים 'והכהן הגדול אשר יוצק על ראשו שמן המשחה וגו'', 'ועל כל נפשות מת לא יבא', משמעותם דדוקא אם הוא לפי הסדר הזה דהיינו שקדמה תחילה משיחתו לכהן גדול, ואח"כ נזדמנה לו מיתת אחד מקרוביו, או אז נזהר לבל יטמא להם. אך אם לא קדמה קדושת כהונתו וכגון שבאו

שניהם גם יחד, כנדון שלפנינו שאלעזר נכנס למערה עם אהרן הכהן אביו, כאשר מיד עם פטירתו יועבר שרביט הכהונה לידו, לכאורה נוכל לומר בזה דכל זמן שלא היה אהרן בארצות החיים לא היה אלעזר כהן גדול, ולכן אין דופי במה שנכנס עמו למערה.

וידבר משה אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל (כא,כד)

פירש רש"י להזהיר בית דין על הכהנים. וביאר הרא"ם דהיינו שיזהירו ב"ד של ישראל את הכהנים בעלי מומין שלא לגשת לעבודה, דאל"כ מה ענין ישראל עם אזהרה זו של הכהנים.

והנה מהגמ' (ב"ק כח, א) גבי נרצע שֶׁכָּלו ימיו דיכול רבו להכותו כדי להפרישו מִשְׁפחה אע"ג שאינו בכלל ב"ד, ש"מ דלהפריש מאיסור לא צריך ב"ד, וכן הוכיח בקצוה"ח ונתיבות (סי' ג' סק"א), וכיו"ב הביא ראיה בתרומת הדשן (סי' רי"ח), וא"כ קשה למה הוצרך רש"י לפרש דקרא מזהיר לב"ד דוקא.

אכן המנחת חינוך (מצוה ח) כתב, דהא דכופין עד שתצא נפשו לעשות מ"ע מה"ת הוא דוקא לב"ד מומחין, אבל אינו מוטל כלל על יחידים ולא על הדיוטים לכוף, ואף דמבואר בב"ק גבי נרצע שיכול להכותו לאפרושי מאיסורא היינו דהרשות בידו אבל אין חיוב כלל על איש מישראל להפריש את חבירו מאיסורא עד שתצא נפשו.

לפי זה דאין חיוב כלל על איש מישראל להפריש את חבירו מאיסורא ודוקא ב"ד מוזהרין לאפרושי מאיסורא שפיר כתב רש"י דמאי דהזהיר כאן לאפרושי כהנים מגשת אל העבודה כשהם בעלי מומין, היינו דוקא "להזהיר ב"ד על הכהנים".

ומתו בו כי יחללהו (כב,ט)

ובגמ' (כריתות ז, א) אמרו כהן שסך בתרומה בן בתו הישראלית מתבל בו ואינו חושש דכתיב ומתו בו כי יחללהו, כיון דחללהו הא איתחלל. והיינו דנחדש דין בתרומה דע"י סיכה או אכילה פקע קדושתה ויצאה לחולין, ולפיכך אם אכל הכהן או סך בשמן מותר לישראל ליהנות ממנה.

והנה בכל האיסורים אמרו בגמ' דאם בעינן הנאת מעיו, הרי שאכל חצי זית והקיאו וחזר ואכלו פטור דאין כאן הנאת מעיו מכזית. והקשה רבי משולם איגרא דא"כ באכילת תרומה אי אפשר להתחייב אלא באכילת כזית שלם בבת אחת, שיש בו הנאה מכזית תרומה, אבל אם אוכל חצי זית אפילו יאכל בכדי אכילת פרס חצי זית נוסף אי אפשר לחייבו, שהרי כיון שאכל חצי זית נתחללה התרומה ויצאה לחולין, ואם היה חוזר ואוכל לאותו החצי בודאי לא היה מחויב עליו וא"כ היאך יצטרף חצי זה לחצי זית הנוסף, וקשה על הרמב"ם (פ"י מתרומות ה"ג) שכתב דהאוכל ב' חצאים בכדי אכילת פרס חייב.

ויש לתרץ דחלוק איסור אכילת תרומה משאר איסורי מאכל, דבכל איסורי אכילה יסוד האיסור הוא על הגברא שלא לעשות מעשה אכילה בדבר האסור, ולפיכך יש לדון דאי בעינן הנאת מעיו, הרי שעד שלא מילא כריסו בכזית איסור אינו לחייבו. אמנם בתרומה גדר האיסור מצד החפצא והיינו שלא ייעשה בתרומה מעשה חילול של אכילה, וכיון דבכה"ת כדי אכילת פרס נידון כאכילה אחת, הרי שיש לפנינו כאן חילול כזית תרומה באכילה אחת, ול"ש לדון כאן כלל משום הנאת מעיים.

וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו (כב,יא)

יש להבין מה ההדגשה 'הוא' יאכל בו הא פשיטא הוא דקנין כספו זה, שהוא עבד כנעני כדפירש"י, הוא זה שאוכל התרומה ולא הכהן עצמו.

אכן, יש לדון בעבד האוכל תרומה איזה ברכה הוא מברך, שהרי הברכה על התרומה מלבד ברכת הנהנין היא אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול תרומה או על אכילת תרומה, ואיך יוכל העבד לברכו הרי אינו מזרעו של אהרן.

אמנם ייתכן, דבאמת אין העבד מברך על אכילת תרומה את הברכה המיוחדת הנ"ל, כי אין אכילתו מדין כהונה אלא מדין קנין כספו של הכהן, ומה שהוא אוכל זה כאילו הכהן אוכל וכאכילת בהמתו הנחשבת לאכילת האדון.

לפי זה כה תתפרש תיבת 'הוא', דכשקנין כספו זה שהוא העבד אוכל בתרומה, הרי זה כאילו 'הוא' יאכל בו, דאכילת העבד כמוה כאכילת האדון.

ברם יש לדון עוד בזה, דהנה מהאי קרא ילפינן (יבמות סו, ב) דגם אשה אוכלת תרומה, ואילו בספרי (קרח) יש דרשה אחרת להתיר אשה בתרומה ויליף לה מקרא (במדבר יח, יא) כל טהור בביתך יאכל אותו. ואפשר לומר דקרא דקנין כספו דילפינן מיניה אשת כהן שאוכלת בתרומה, מקרא זה נוכל ללמוד דמה שהיא אוכלת בתרומה הרי זה כאילו הכהן אוכל 'הוא יאכל בו', וכדוגמת העבד שאף הוא נלמד מקנין כספו. אך אם נילף מקרא דכל טהור בביתך יאכל אותו, הרי זה בא ללמד דמה שאוכלת בתרומה זו אכילתה שלה, דהתורה חידשה באשת כהן אכילת תרומה מצד עצמה.

והחילוק בין שתי הילפותות תהיה לענין הברכה המיוחדת של תרומה, דבת כהן ודאי יכולה לברך 'אשר קדשנו בקדושתו של אהרן', אבל אשת כהן אם תוכל לברך ברכה זו הרי זה תלוי לכאורה בשתי הדרשות, דאי מקרא דידן קנין כספו פשוט שאינה יכולה לברך דומיא דעבד דאינו מברך, אך כיון שיש דרשה נוספת דכל טהור בביתך יאכל אותו, וזו אכילה עצמית של אשת כהן, שוב יתכן דשפיר תוכל לברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וציונו על אכילת תרומה.

ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד (כב,כח)

מה טעם נסמכה פרשת "אותו ואת בנו" לפרשת יום טוב ודיניו הכתובים מיד אחרי פרשה זו שלפנינו.

והנה שנינו במשנה (חולין פג, א) דבארבעה פרקים בשנה המוכר בהמתו לחבירו צריך להודיעו אִמָּהּ מכרתי לשחוט בִּתָּהּ מכרתי לשחוט, ואלו הן ערב יו"ט האחרון של חג וערב יו"ט הראשון של פסח וערב עצרת וערב ראש השנה. ופירש רש"י שדרך ישראל לעשות סעודות בימים ההם, וסתם הלוקח בהמה אינו לוקח אלא לשוחטה מיד. לפיכך המוכר בהמה לחבירו ומכר תחלה אִמָּהּ או בִּתָּהּ בו ביום, צריך שיאמר ללוקח דע לך שהיום מכרתי אִמָּהּ.

הרי מבואר דבזמני המועדים צריך זהירות יתירה עד שחייבו חכמים את המוכר להודיע ללוקח באם מכר אִמָּהּ או בִּתָּהּ. לכך י"ל, דהסמיכה התורה דין "אותו ואת בנו" להלכות יום טוב, שלא לבא ח"ו לידי איסור דאז שכיח יותר שיבא לידי איסור אות ואת בנו כמבואר.

ושור או שה אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד (כב,כח)

הנה ייסד הקליר בקדושה שאנו אומרים ביום ב' של פסח, 'צדקו אותו ואת בנו ביום אחד בל תשחטו', ויעויין בתוס' במגילה (כה, א בד"ה מפני) שביארו, דמשמע שרצונו לומר שהקב"ה חס על אותו ואת בנו, והביאו להקשות על כך בשם הרב ר' אלחנן, כיצד יסד כן הפיט, הא איתא התם במתני' האומר וכו' על קן ציפור יגיעו רחמיך וכו' משתקין אותו, ומבואר בגמ' לחד מ"ד דהוא משום דעושה מדותיו של הקב"ה

רחמים ואינם אלא גזירות.

ובאמת, יעויין במהרש"א שם (בחידושי הלכות) שהביא, דכבר יש להקשות כן על דברי תרגום יב"ע כאן בהנאמר 'אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד', שתרגם שם 'עמי בני ישראל היכמא דאבונן רחמן בשמיא כן תהון רחמנין בארעא, תורתא או רחילא יתיה וית בריה לא תיכסון ביומא חד', הרי שעשה מצוותיו של הקב"ה רחמים, והוא היפך דברי מתני' ועיי"ש עוד מה שכתב בזה.

והנראה בזה, דהנה בברכות (לג, ב) איתא נמי למתני' דהאומר על קן ציפור וכו' וכתב שם רש"י בד"ה האומר, דאיירי 'באומר כן בתפילתו', וצ"ב מאי קמ"ל רש"י בזה, ומצאתי שבתויו"ט עמד בזה, וביאר דרש"י סובר דדוקא בתפילה משתקין אותו, וטעמא דמילתא משום דכשאומר כן בתפילתו מחליט הדבר ולהכי משתקין אותו, מה שאין כן דרך דרש או פשט עכ"ל עיי"ש. והנה לפי דבריו לק"מ מדברי התרגום יב"ע כיון דהוא ביאר כן בדרך פשט בלבד.

איברא דלענ"ד נראה דלפ"ד התוי"ט מיושבים גם דברי הקליר, דנראה לחדש דלא בכל דרך תפילה אסור לומר כן, דלעולם בתפילה בעלמא שרי לומר כן, וכל האיסור הוא רק בקובע לשון זה בנוסח תפילת שמונה עשרה במקום הנוסח שטבעו חכמים, והטעם בזה הוא, דכיון דהיא תפילה המחויבת מדינא רק בה הוי דרך קביעה והחלטה.

ויש להביא ראיה לחידוש דידן דרק בשמונה עשרה אסור לומר כן, דהנה כל מילי דמנתה מתני' דאסור לאומרם הוא מעניין שמונ"ע, ונמנה אחד אחד, 'מודים מודים' פשוט הוא כיון דהוא בתוך ברכת ההודאה, 'על קן ציפור יגיעו רחמיך' נמי י"ל דהוא מענין שים שלום, דבתוך הברכה שמזכיר 'חן וחסד ורחמים עלינו' מוסיף, שתרחם עלינו כדרך שריחמת על קן הציפור, וכן בבא ד'על טוב יזכר שמך' נמי י"ל דהוא מעניין סיום ברכת ההודאה, שבמקום 'הטוב שמך' אומר 'על טוב יזכר שמך', וכן בהא ד'יברכוך טובים' הכוונה שבמקום 'וכל החיים יודך סלה' אומר 'וכל הטובים יודך סלה', ועל כן נקטה מתני' מילי אלו בדוקא דאיירי רק בקובע כן בתפילתו, וכיון שקובע כן במקום הנוסח שטבעו חז"ל, אזי הוא כמחליט הדבר וזה אסור, ובאמת יעויין במשניות בברכות שם, דהמשנה הקודמת לה והמשנה שלאחריה מיירו מעניני ברכת ההודאה ושים שלום, וזו ראיה לדברינו שהמשנה דיברה באומר כן בתוך נוסח התפילה.

אשר לפי זה נראה דמיושבים שפיר דברי הקליר, דאף דקבע פיוטו בתוך תפילת שמונ"ע, בכ"ז אין זה במקום נוסח קיים אלא כתוספת, ובכה"ג סבר, דלא אסרו חז"ל לומר כנוסח זה, ודו"ק.

וספרתם לכם ממחרת השבת (כג,טו)

והחינוך (מצוה ש"ו) ביאר דמטרת הספירה היא לצפות ולחכות למתן תורה, כעבד ישאף צל.

ויש להבין, שהרי בתורה לא הוזכר כלל ענין הספירה למתן תורה, אלא להקרבת קרבן העומר.

ונראה לבאר ענין קרבן העומר שבא מן השעורים שהם מאכל בהמה, וענין זה בא ללמדנו שגאולת מצרים איננה המטרה הסופית, שהרי היא רק גאולת הגוף, והיינו גאולת החלק הבהמי של האדם, ובלי התורה עדיין נחשב האדם כבהמה ומאכלו הוא מאכל בהמה, ורק בזמן מתן תורה נשלמה הגאולה בכך שנעשה אדם, וזהו ענין קרבן ב' הלחם שהוא בא מחיטה שהוא מאכל אדם, והיינו שבא ללמדנו שעתה בזמן מתן תורה נעשו עם ישראל לאדם ע"י התורה.

ומעתה מבואר מה שכתב בחינוך שזהו ענין הספירה, לספור את הימים מהזמן בו עדיין אנו כבהמה, עד

זמן מתן תורה שבה נעשים אנו לאדם

בעצם היום הזה כי יום כפורים הוא לכפר עליכם לפני ה' אלקיכם (כג,כח)

יש להבין, למה הדגישה התורה במיוחד גבי יום הכפורים "בעצם היום הזה" ולא במועדים אחרים.

הנה יוה"כ עיקרו לכפרה וכאשר נקבעה בתורה פרשה מיוחדת "אחרי" על אופן הכפרה ע"י הכהן הגדול שנכנס לפני ולפנים לעשות עבודת היום, וכן ע"י שעיר המשתלח אשר נשא עליו את כל עוונות בני ישראל.

אך התינח בזמן שבית המקדש קיים יש כפרה בעבודת הקרבנות, אבל בזמן שאין ביהמ"ק קיים שאין מה שיכפר על בני ישראל כבר כתב הרמב"ם (תשובה א) שבזמן הזה שאין ביהמ"ק קיים ואין לנו מזבח כפרה, אין שם אלא תשובה והתשובה מכפרת על כל העבירות ועצמו של יום הכפורים מכפר לשבים.

וזהו שמרמז כאן הכתוב "בעצם היום הזה כי יום כפורים הוא" שגם ללא קשר עם כפרת הקרבנות ועבודת המקדש עצמו של יוה"כ מכפר על כל עוונות בנ"י.

בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות (כג,מב)

בגמ' ריש סוכה ילפינן מהא דסוכה תחת סוכה פסולה, ור' ירמיה נחית לאשמעינן דין העליונה אם היא כשרה או פסולה, וקשה דלכאורה כיון דאיירי הכא בדין סוכה תח"ס, והוא פסול בהתחתונה לחוד, מאי שיאטיה דדין העליונה לכאן, וכמו כן קשה אמתניתין שם דתנן סוכה ע"ג סוכה העליונה כשרה והתחתונה פסולה, ולמה נחית תנא לאשמעי' דין העליונה.

ובאמת הא מבואר בגמ' דעיקר מימרא דר' ירמיה הוא לאשמעינן דהיכא דהעליונה היא חמתה מרובה מצילתה ל"א דניגזור לפסול תחתונה משום דפעמים שתהא עליונה למעלה מכ' ולא מסיק אדעתיה, וצ"ע דנמצא דכל חידושו דר' ירמיה איננה כלל בנוגע לדין סוכה תח"ס, וצ"ע.

והנראה בזה, דהנה בכל סוכה תח"ס הא מבואר ברש"י כדעת שמואל דבעינן ב' סוכות, וקשה דהא לעולם אינו יושב בב' סוכות דהא התחתונה היא אוהל מפסיק לגבי סכך העליון, וגם דהרי אינו יושב בתוך המחיצות של העליונה.

והנראה מזה, דבזה שפסלה התורה סוכה תח"ס נאמר בה ששייכים ב' הסוכות להדדי, וחשיב שיש כאן סוכה ע"ג סוכה, אבל לולא שפסלה תורה סוכה תח"ס לא היו שייכים להדדי כלל, ולא היה נחשב שיושב בב' סוכות, שהרי אינו יושב בתוך מחיצות העליונה, דהרי תחתונה הויא אוהל המפסיק כנ"ל, ורק ע"י דפסלה תורה סוכה תח"ס נאמר בזה שיש כאן סוכה על גבי סוכה, ומכח דין זה הוא דחשיב שיושב נמי בתוך מחיצות העליונה, דהא מה"ט הוי סוכה תחת סוכה, ומה"ט נמי אין בה משום אוהל המפסיק דשייכים ב' הסוכות להדדי.

ולפ"ז מוכן מאי קמ"ל מתני' דעליונה כשרה, דהיה מקום לומר דהשתא דצרפה תורה ב' הסוכות ופסולה התחתונה, י"ל דגם העליונה פסולה מה"ט דהא היא ג"כ אחת מב' הסוכות, וקמ"ל מתניתין דרק התחתונה נפסלת משום ב' הסוכות ולא העליונה. ומיושב ג"כ מה שהקשינו אר' ירמיה, דבאמת כשהתחתונה צלתה מרובה ליכא פסול דקמצטרף כמש"כ רש"י שם ורק דע"י דין פסול סוכה תח"ס, שחידשה תורת בזה דמצורפים ושייכים הם להדדי, שרק עי"ז פסול דקמצטרף, דבל"ז הא אין כאן צירוף כלל, ורק השתא דמצורפים לענין סוכה תח"ס ה"ה לענין פסול דקמצטרף.

וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל (כג,מד)

ובגמ' מגילה (לב, א) דרשי' עלה תנו רבנן משה תיקן להם לישראל שיהו שואלים ודורשים בענינו של יום הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת הלכות חג בחג.

ויל"ד דלעיל שם (ד, א) אמר ריב"ל פורים שחל להיות בשבת שואלים ודורשים בענינו של יום, ונחלקו רש"י ותוס' מהי הדרשה דדורשים באותו היום, דלרש"י דורשים אגרת הפורים, ובתוס' נקט דאייריי בהלכות החג, ולדבריהם יל"ע דמאי ענין הוא דוקא בפורים המשולש לדרוש בענינו של החג, והרי המגילה והנס כבר קראו ושנו ביום ו' בקריאת המגילה, ולתוס' דדרשי' הלכות החג, נמי יל"ע דהרי רוב ההלכות כבר נתקיימו ביום ו' קודם השבת, ומאי ענין הוא לדרוש דוקא בשבת, והרי התוס' גופיה נקטו דבחול לא דרשינן כן. וביותר יל"ע, מאי סברא היא דדוחין סעודת המשתה ליום א', והרי כיון דעיקר יום הפורים הוא בט"ו שחל בשבת, א"כ יעשו הסעודה בשבת ויוכלו להוסיף בה דבר מה למשתה, דהא לא שאני משאר ימים טובים שאף שחלים הם בשבת אין דוחין אותם ואם חל חג השבועות או סוכות בשבת שמים ועושים שניהם כאחד, וא"כ מאי גרע פורים שנצרכו לדחות יום המשתה ליום א'.

ואשר נראה, ובהקדם דהנה בגמ' מקשי' דמאי איריא פורים שאר יו"ט נמי איכא להא דמשה תיקן להם שידרשו הלכות חג בחג, ולכאורה נראה דאיירי גבי הלכות חג בחג שיש לישא בכל חג, והוא תמוה דמאי שייכא להא דדרשי' בפורים, הא לפרש"י דכל הדרשה היא באגרת הפורים א"כ לא שייכא כלל לתקנת משה ללמוד הלכות חג בחג, ואף לשי' התוס' דלומדין הלכות החג, מ"מ עיקרו לפרסומי הנס, דהא התוס' כת' דבחול לא בעינן להא כיון דקריאת המגילה הוי פרסומי ניסא טפי, וא"כ מאי שייך פרסום נס הפורים להלכות כל חג וחג.

ומכח זה נראה, דבאמת הא דתיקן משה ללמוד הלכות חג בחג אין זה משום דבעי ללמוד הלכות החג, דהא הלכה פסוקה היא דכבר שלושים יום קודם החג לומדין הלכות החג, ונמצא א"כ דכבר קיימו הלכות אלו בלימוד ההלכות קודם החג, ואף סברא היא דמה טעם ללמוד הלכות החג בחג עצמו אחר שכבר עבר חלקו ואינו יכול לקיים רוב מצוותיו, וכגון בפסח כבר מצה ומרור לפניו וכו'.

וע"כ צ"ל, דהאי דינא דתיקן משה הוא בכדי שנצרך האדם בחג להכיר מעלת ימי החג בכדי שיידע האיך להתנהג ולקיימם כראוי, וכל מטרת התקנה היתה להכיר את מהות החג ולדעת יסודו, וזהו דין הנאמר בכל חג וחג, ולהכי רק בפורים המשולש דמצוות החג מקיימים קודם השבת ואחר השבת, א"כ האיך ידעו בשבת שהיא עיקרו של יום לבני מוקפין מהו מהות החג והרי אין קוראין מגילה ואין מקיימים מצוות החג. אלא דבזה נחלקו רש"י ותוס' מה עדיף טפי בכדי לסבר הענין שידעו עניני החג כראוי, דלרש"י העיקר הוא לספר אגרת הפורים דהיא עיקר המעשה והנס שאירע, ומקיים שפיר הדין שיכירו וידעו מהות החג, ולתוס' לא סגי בכך וע"י לימוד ההלכות שמפלפלין ונו"נ בהם יודע מהות החג. וראיה לדבר י"ל מהא דהרמב"ם לא כתבם בהלכות יו"ט, אלא שנאם בהלכות קריאת התורה ונ"כ (פי"ג ה"ח), אחר שכתב דין קריאת התורה בכל חג, וע"כ עיקר תקנה זו היתה ללמד את ישראל מהות החג ביום החג.

אלא דעתה צריכים אנו לבאר מדוע באמת חילקו יום המשתה ולא עשאוהו יחד עם השבת, ומהו באמת מהות החג בשבת וביום א'. ובגמ' מקשי' כן ומשני דכתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה וא"א לעשות יום השבת דהוא כבר נעשה מצד עצמו יום שמחה. והוא צ"ב דאמאי בעינן להופכו לשמחה, והרי יכולים להרבות בו שמחה ע"י שיוסיף בו עוד דברים המשמחים.

ואשר נראה, דהנה המן שהפיל פור הוא הגורל ויצא לו י"ג לחודש אדר שמח שמחה גדולה, וטעם הדבר הוא דבאמת מזל אדר הוא מזל שמצד עצמו הוא רע ליהודים, דידוע שמזל דגים הוא שהדג הגדול אוכל

וטורף הדג הקטן, וידע המן דבהיותם קכ"ז מדינות ובני ישראל מדינה הכי קטנה, ודאי יוכלו הם לטורפם כמזל החודש, ועוד ידע שמשה נפטר באדר ומזרם איתרע אלא דלא ידע דגם הוא נולד בו וגם בני ישראל בתעניתם וצומם יכולים להפוך המזל לטובה, וזהו עיקר הנס שאכן נעשה בפורים והוא כמו דמצינו באב שמצד עצמו הוא מזל טוב מזל אריה דהוא המזל המועיל לישראל, ומ"מ משנכנס אב ממעטין בשמחה ואין דנים בדיניהם, כיון דבני ישראל בחורבם המקדש הפכו המזל ממזל טוב למזל גרוע, כן הוא במזל אדר דגים דאף שמצד עצמו הוא מזל רע, בני ישראל במעשיהם הפכו המזל למזל טוב הנותן להם מטוב מזלו.

וזהו מהות היום ונהפוך הוא שהפכו את היום ועשאוהו מיום רע ליום טוב, שהפכו היום כולו ועשו זאת ליום משתה ושמחה אף דמצד עצמו הוא במזל שאינו כה טוב, וזהו שזוכרים אנו את ימי הפורים על שום הנס הגדול שנהפך היום ממש לטובה.

ומעתה י"ל, דלכך נצרכנו ליום משתה ושמחה מיוחד לאחר השבת, כיון דבשבת שהוא יום שמחה מצד עצמו לא שייך להופכו ולעשותו יום משתה ושמחה, ולכך נצרכנו ליום מיוחד של חולין שהופכים אנו אותו במיוחד לחג הפורים למזלו הטוב שיושפע עלינו, ועדיפי לעשות זאת לאחר השבת ולא קודם לכן דהרי אין מקדימים, וגם דבכך יראה שעושים זאת במיוחד יום משתה ושמחה ולא מחמת הכרכים שעושין יום י"ד פורים, ולכך זהו הלכה שנתחדשה דוקא בפורים המשולש.

ובזה י"ל נמי, דדוקא בפורים המשולש נתחלקו ימי הפורים לג' דברים, א' מצוות החג שנעשים ביום ו' וביום א' כל חד לפי דינו, ב' ימי הודאה על הניסים המיוחדים שנעשו בו וזהו בשבת שהוא עיקר זמן הנס ואומרים בו על הניסים, ג' יום משתה ושמחה שהופכים היום החולין ליום מיוחד של משתה ושמחה וזה נעשה ביום א' בדוקא.

וידוייק, הדבר דזהו דמק' בגמ' מאי איריא פורים, הרי בכל חג יש להודיע מהות החג מהו באותו החג, או ע"י סיפור תוקף החג לרש"י או ע"י לימוד ודיון בהלכותיו המביאות לידי הכרת החג, אבל לא איירי בדין לימוד הלכות החג דזהו כבר קודם החג נשנה, ובהלכות יו"ט כתב לה הרמב"ם להלכה. ועלה משני דרק פורים היה ס"ד דכיון דנדחה אין ביום הפורים של שבת משהו מיוחד הנצרך להכירו ולדעת אודותיו, וזהו שאמר שיש דין מיוחד לדעת אודות ייחודו של יום השבת דזהו דוקא ביום השבת ניתן לדרוש כן כדת וכדין.

ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים וגו' (כה,א)

איתא במדרש (במדב"ר יט, ד) א"ר יהושע דסכנין בשם רבי לוי על כל דבר ודבר שהיה אומר הקב"ה למשה אומר לו טומאתו וטהרתו, כיון שהגיע לפרשת "אמור אל הכהנים" אמר לו משה רבש"ע אם נטמא זה במה תהא טהרתו ולא השיבו, באותה שעה נתכרכמו פניו של משה, כיון שהגיע לפרשת פרה אדומה אמר לו הקב"ה באותה שעה שאמרתי לך "אמור אל הכהנים" ואמרת לי אם נטמא במה תהא טהרתו לא השבתיך, זו טהרתו ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת.

והדבר תמוה מאד שהרי משה כבר ידע את פרשת פרה דהא פרה במרה ניתנה, ועוד קשה למה נתכרכמו פניו כאשר לא השיבו במה טהרתו, ומה בכך אם לא תהיה טהרה אם כך דינו.

וי"ל דלא עלה על דעת משה שהאיסור להיטמא למתים הוא משום קדושת הכהנים, רק חשב שהטומאה תגרום לכהנים איסור לעבוד בביהמ"ק, ולכן הרהר ומה בכך אם יהיו טמאים שבעת ימים, הרי בתום שבוע זה יוכלו לשוב לעבודתם. אך מאחר שלא השיבו הקב"ה לשאלתו הסיק משה שאכן אין לכך טהרה עולמית, וכיון שכן נמצא נדחה מכהונתו לנצח, ודבר זה היה קשה מאד למשה כיון שכבר נאמרה פרשת פרה לטהר טמאי מתים.

פרשת קדושים

אמנם כאשר הרהר שוב לאידך גיסא, דכיון שעשו את העגל נדחתה פרשת פרה שלא יהיה קטיגור נעשה סניגור, ולכן נתכרכמו פניו על כך שאין כפרה לחטא העגל, אך כשנאמר לו שוב פרשת פרה או אז הבין כי אדרבה מכפרת פרה אדומה גם על חטא העגל ויש טהרה למת, ונוכל א"כ להסיק ולקבוע בבירור כי ציווי התורה שלא יטמאו הכהנים למתים הוא רק משום עוצם קדושתם, כי לטומאה יש טהרה.